

Univerza v Ljubljani
Filozofska fakulteta
Oddelek za slovenistiko

Katarina Perger

Literarni opus Ivanke Čadež

Diplomsko delo

Mentor: red. prof. dr. Miran Hladnik

Lesce, junij 2008

KLJUČNA DOKUMENTACIJSKA INFORMACIJA

Ime in PRIIMEK: Katarina PERGER

Naslov diplomskega dela: Literarni opus Ivanke Čadež

Kraj: Lesce

Leto: 2008

Število listov: 23

Število bibliografskih navedb: 22

Mentor: red. prof. dr. Miran Hladnik

Ključne besede: Ivanka Čadež (1932), slovenska proza, kmečka povest, Kmečki glas

Izvleček:

V diplomskem delu sem se ukvarjala z deli in življenjem slovenske pisateljice Ivanke Čadež. Ivanka Čadež se je rodila 15. aprila 1938 na Planini v Cerknem (kasneje preimenovano v Podlanišče na Kladju) očetu Ignaciju in materi Mariji. Mama ji je umrla za tuberkulozo, ko je bila Ivanka Čadež stara 1 leto, očeta pa so ubili fašisti, ko je bila Ivanka Čadež stara 6 let. Osnovno šolo je pisateljica dokončala na Kladju, popolno osemletko pa na dopisni šoli v Ljubljani leta 1964. Kolikor je mogla se je izpopolnjevala kot samouk; med drugim je dokončala svetopisemsko šolo v Ljubljani in obiskovala duhovno univerzo. Z rednim dopisništvom je začela v glasilu tovarne, kjer je bila zaposlena, Eta Cerkno, ki mu je bila zvesta ves čas službovanja. Njena prva objava pa je bila novela Zlata zaponka, ki jo je objavila v Kmečkem glasu leta 1967. Bila je redna literarna sodelavka Kmečkega glasa, pogosto pa je objavljala tudi v drugih revijah, kot so Fontana, Obzornik, Avra, Rodna gruda, Antena, Planinski vestnik, Ognjišče, Slovenske brazde ... Ob lepem številu kratkih zgodb in pesmi pa je napisala tudi šest samostojnih knjižnih objav: Beračeva zgodba, Ajerjev Peter, Kontrabant, Modrosti dobre stare mame, Nacek gre po sonček in Čas metuljev. Literarno ustvarjanje Ivanke Čadež izhaja iz njenih izkušenj in opazovanj sveta in ljudi, zato so čas, kraj in dogodki v njenih delih realni, fiktivne so le osebe, pri tem pa jo vedno spremlja strah, da se bo kdo izmed bralcev preveč poistovetil z literarno osebo in se v njej prepoznal. Njena dela ostajajo zato preprosta, jasna in poskušajo bralcem čim bolj ugajati. Bistvo literature je za Ivanko Čadež sporočilo, išče smisel človekovega bivanja, za svoje like pa jemlje predvsem zanimive ljudi in tudi posebneže iz cerkljanskega sveta.

PERGER, K.: Literarni opus Ivanke Čadež. Filozofska fakulteta. Oddelek za slovenistiko. 2008.

KEYWORDS DOCUMENTATION

First and LAST NAME:

Title:

Place:

Year:

Pages:

No. of references:

Advisor:

Keywords:

KAZALO VSEBINE

1 UVOD	7
2 ŽIVLJENJEPIS IVANKE ČADEŽ	8
3 DELO	10
3.1 BERAČEVA ZGODBA	10
3.2 AJERJEV PETER	12
3.2.1 Vsebina dela <i>Ajerjev Peter</i>	14
3.3 KONTRABANT	15
3.3.1 Vsebina romana <i>Kontrabant</i>	16
3.4 MODROSTI DOBRE STARE MAME	17
3.4.1 Vsebina dela <i>Modrosti dobre stare mame</i>	18
3.5 NACEK GRE PO SONČEK	18
3.6 ČAS METULJEV	19
3.6.1 Vsebina knjige <i>Čas metuljev</i>	20
4 POGOVOR Z IVANKO ČADEŽ	21
5 ZNAČILNOSTI LITERARNEGA USTVARJANJA IVANKE ČADEŽ	30
5.1 DALJŠA PROZNA DELA	32
5.1.1 <i>Snov</i>	32
5.1.2 <i>Zunanja zgradba</i>	33
5.1.3 <i>Notranja zgradba</i>	33
5.2 POEZIJA	34
5.3 KRATKA PROZA	34
6 BIBLIOGRAFIJA	36
6.1 SAMOSTOJNE OBJAVE	36
6.2 POEZIJA	36
6.3 KRATKA PROZA V ČASOPISIH.....	37
6.4 DRUGE OBJAVE.....	39
7 ZAKLJUČEK	44

8 VIRI IN LITERATURA.....46

|

|

ZAHVALA

1 UVOD

*Potrebujem vas ljudje,
da z vami jokam in se smejem,
da se v vaših ogledalih zrcali moja slika,
da me presejete, zgnetete in utrdite,
da ne omagam na poti do svoje duše. /.../
(Čadež 1999: 69)*

V diplomskem delu se bom ukvarjala z deli in življenjem slovenske pisateljice Ivanke Čadež. Ivanka Čadež kot pisateljica in njena dela so me začela zanimati, ko sem v knjižnici, kjer se zaposlena, odkrila, da imamo kar pet njenih del, vendar mi je bila kot pisateljica kljub temu nepoznana. Preko vzajemne bibliografsko-kataložne baze podatkov COBISS sem ugotovila, da ima večina slovenskih knjižnic v svojem knjižničnem fondu prav tako vsaj katero izmed njenih del, vendar več informacij o njenem življenju in delih nisem našla. Tudi v Znanstvenoraziskovalnem centru Slovenske akademije znanosti in umetnosti (ZRC SAZU) nimajo izdelane bibliografske mape Ivanke Čadež. Prve informacije sem našla v Primorskem biografskem leksikonu, kjer sem izvedela, da je bila pisateljica rojena na cerkljanskem in da je mnogo objavljala predvsem v časopisu Kmečki glas. Preko naključnega pogovora z znanko, ki prav tako prihaja iz cerkljanskega in pisateljico tudi osebno pozna, sem stopila v stik z Ivanko Čadež. Prosila sem jo za pogovor in z veliko prijaznosti in dobre volje je ugodila moji prošnji. Preko pogovora s pisateljico, ki mi je odstrl skrivnosti njenega življenja, in brskanja po Kmečkem glasu sem odkrila, da Ivanka Čadež kot človek in tudi kot pisateljica še zdaleč ni tako nepoznana in da njen literarni prispevek k slovenski književnosti ni skromen. V lokalnem okolju, v Cerknem, kjer živi, in okolici, je zelo dobro poznana in priljubljena zaradi svojih del in literarnih prispevkov v lokalnih časopisih, čuta za ljudi, prijaznosti, dobrovoljnosti in topline. Tudi njen literarni opus ni omejen zgolj na pet knjižnih del; njena kratka proza obsega preko 40 naslovov, poleg tega pa je objavljala tudi poezijo, knjigo za otroke in druge neliterarne tekste.

2 ŽIVLJENJEPIS IVANKE ČADEŽ

Ivanka Čadež se je rodila 15. aprila 1938 na Planini št. 2 v Cerknem (kasneje preimenovano v Podlanišče na Kladju št. 13) očetu Ignaciju (kmet) in materi Mariji (gosposinja) rojeni Peternej. Mama ji je umrla za tuberkulozo, ko je bila Ivanka Čadež stara 1 leto in 8 mesecev, imela je še starejšega brata Cirila. Oče se je nato poročil z materino sestro Julijano in posvojil njenega sina Vinka, skupaj pa sta imela hči Marijo. Ko je Ivanka Čadež imela šest let ji je umrl tudi oče, tako da sta starejša brata prevzela skrb za kmetijo. Osnovno šolo je pisateljica dokončala na Kladju, popolno osemletko pa na dopisni šoli v Ljubljani leta 1964. Kolikor je mogla se je izpopolnjevala kot samouk, ob tem je leta 1965 napravila še strojepisni tečaj na administrativni šoli v Ljubljani, v letih 1989-1993 je obiskovala duhovno univerzo (VIRK, p. o.) in svetopisemsko šolo v Ljubljani. Leta 1992 je dopisno dokončala (z diplomo) svetopisemski tečaj CREDO v Ljubljani. Med leti 1996 in 1999 je obiskovala tudi triletno Šolo verskega poglobljanja v Idriji in jo uspešno dokončala. Do leta 1961 je delala doma na kmetiji, potem se je zaposlila in tri desetletja preživela v tovarni ETA Cerkno (tovarna elektrotermičnih aparatov), še vedno pa je, kolikor ji je čas dopuščal, pomagala na domači kmetiji. Tri leta je delala ob tekočem traku na oddelku montaže, nato pa je vse do upokojitve opravljala delo medfazne kontrole grelnih plošč. Poleg običajnega dela v tovarni je vodila tudi tovarniško knjižnico (vsak teden po dve uri), zastopala sodelavce, kadar so potrebovali zaščite in podpore, in se predajala kulturi, predvsem svojemu dopisovanju in ustvarjalnemu literarnemu delu. Sedaj živi v središču Cerknega, piše, se družijo z družino in uživa v majhnih radostih, ki ji jih poklanja življenje.

O svojem življenju je spregovorila tudi sama (Pogovor z Ivanko Čadež 2007). Predvsem so jo zaznamovala otroška leta, ki jih je preživela v času druge svetovne vojne. *»Življenje v času vojske ni nikomur prizanašalo. Otroci, in med njimi tudi jaz, smo vojsko doživljali na svoj otroško radovedni način. Bolj kot pokanje, ustrahovanje, pomanjkanje vsega lepega in dobrega. Moril pa nas je strah, skrb in trepet starejših, ki se je dan za dnem, noč za nočjo, selil v naša srca.«*

»V naši hiši se je zmeraj menjala vojska. Največkrat partizani. Ko se je bližala kaka ofenziva in so partizani odšli, pa so se že naslednji dan vselili Nemci. Tako je bilo tudi v zadnji, deveti ofenzivi. Zasedli so vse druge sobe. Nas so pregnali v materino kamro in zaklenili. Le fanta

sta lahko vsak večer odšla v hlev in za silo nakrmila živino, ki je je bilo vsak dan manj. Na srečo smo imeli nekaj živeža in kurjavo. Kadar je bil odsoten komandir, pa je kuhar fantoma na skrivaj dal kakšen priboljšek. Za odhod so se začeli pripravljati bojda šele deveti dan. Njihovega odhoda smo se veselili, čeprav so s seboj odpeljali vso živino, razen ene krave. Ko se je že mračilo je v hišo tresoč se in jokajoč pritekla soseda, odklenila nam je vrata sobe, kjer smo bili zaprti in brez besed odhitela. Črna slutnja je legla na nas. Nismo vedeli ne kod ne kam. Šele naslednji dan so nam pri drugem sosedu povedali, da je oče hitel domov, misleč, da so že vsi Nemci odšli. Izvedeli smo, da je našega očeta ujela nemška zaseda, ga pretepla in ustrelila in da naš oče mrtev leži le kakih dvesto metrov stran od naše hiše. Še prav dobro se spominjam, kako je v mladem smrekovem gozdiču z zavezanim tilnikom ležal prek steze, večji kot kdaj koli prej. Zdelo se mi je, da je, kot včasih po kosilu, malo zadremal pod tepko in bo zdaj, zdaj skočil pokonci, me dvignil v zrak in se kot včasih zavrtel z mano (Pogovor z Ivanko Čadež 2007).«

Smrt očeta, ki je takrat še ni mogla popolnoma razumeti in sprejeti, jo je zelo močno zaznamovala in prizadela. »Smrt mojega očeta je bila zame velika izguba, še večja kot izguba mame, ki mi je, ko sem bila stara 1 leto in 8 mesecev, umrla za tuberkulozo in se je nisem spominjala. Ob smrti očeta pa še nisem dopolnila sedmih let. Seveda pa je bila smrt očeta Ignacija Čadeža velika izguba za vse štiri otroke. Najstarejši sin, brat Ciril, je bil star 12 let, Vinko, ki ga je oče priženil in posvojil, 11 let, jaz, Ivanka, še nisem dopolnila 7 let, najmlajša sestra po očetu, Marija, pa je bila stara le 1 leto in 6 mesecev. Za očetovo drugo ženo Julijano, sestro moje mame, ki je bila hkrati tudi moja krušna mama, in staro mamo, ki je bila stara preko 70 let, je bila ta nezavidljiva situacija težka preizkušnja, saj je bil pokojni ata Nace, kot smo ga klicali, edina sposobna moška roka za delo in preživetje na gorski kmetiji. Vendar za jok in stok ni bilo časa. Vsi smo delali, vsak po svojih močeh. Tudi Julijana, ki smo jo klicali mama Julka, je vse, kar je zmogla enakovredno delila med nas. Za vse, kar smo bili prikrajšani, pa je nadoknadila naša dobra stara mama (Pogovor z Ivanko Čadež 2007).«

Čeprav si ni ustvarila lastne družine, pa Ivanka Čadež svoj materinski in človeški čut izraža na drugačne načine. Tako, da je vedno v družbi ljudi, tako mladih kot odraslih, jim poskuša pomagati in prisluhniti. Iz tega se rojevajo vedno nove in nove zgodbe, ki so polne pristnih življenjskih izkušen in občutka za sočloveka.

3 DELO

Ivanka Čadež je začela z rednim dopisništvom v glasilu ETA Cerčno, ki mu je bila zvesta ves čas službovanja. Njena prva objava pa je bila novela Zlata zaponka, ki jo je objavila v Kmečkem glasu leta 1967. V glasilu Tego je dobila prvo literarno nagrado za črtico Darilo (1979). Bila je redna literarna sodelavka Kmečkega glasa, pogosto pa je objavljala tudi v drugih revijah, kot so Fontana, Obzornik, Avra, Rodna gruda, Antena, Planinski vestnik, Ognjišče ... V večjem obsegu je sodelovala tudi pri tedniku Slovenske brazde, kjer so izhajale njene črtice pod skupnim imenom Pesem srca. Ob lepem številu kratkih zgodb pa je napisala tudi šest samostojnih knjižnih objav: Beračeva zgodba (1984, Kmečki glas), Ajerjev Peter (1987, Kmečki glas), Kontrabant (1988, Kmečki glas), Modrosti dobre stare mame (1995, Bogataj), Nacek gre po sonček (1998, Bogataj) in Čas metuljev (1999, Kmečki glas).

Avtoričino zanimanje velja iskanju smisla človekovega bivanja, za svoje like pa jemlje predvsem zanimive ljudi in tudi posebneže iz cerkljanskega sveta. Prejela je več nagrad za svoje družbeno in sindikalno delovanje, za dopisovanje v razne časopise in nagrado občine Idrija za leto 1985 za povest Beračeva zgodba (Primorski slovenski biografski leksikon 1993-1995: 527).

3.1 BERAČEVA ZGODBA

Povest Beračeva zgodba je bila objavljena leta 1984 pri založbi Kmečki glas in je prvo daljše pripovedno delo pisateljice Ivanke Čadež. Izšla je v nakladi 4000 izvodov. Nastala je na podlagi črtice z naslovom Berač, ki je izšla leta 1978 v časopisu Kmečki glas.

Povest je napisana v prvi osebi (kot izpoved glavne osebe Primoža) in je sestavljena iz 50 poglavij, ki so vsa naslovljena s preprostimi naslovi, ki opisujejo in napovedujejo sledečo zgodbo. Zgodba se začne v času po Prvi-prvi svetovni vojni in konča po koncu Druge-druge svetovne vojne. Dogaja se v vasi v okolici Cerknega, torej na območju, ki je bilo takrat pod italijansko okupacijo. Odločilni dogodek v življenju glavnega junaka Primoža je srečanje s starcem, ki zbira zdravilne rastline in iz starih bukev razbira njihove učinke. Srečanje s starcem pomeni za Primoža vstop v svet znanja, pisane besede, v kateri se skrivajo zgodbe in

skrivnostni svet učenosti. Primož spozna, da je znanje moč, s katerim si lahko pridobi naklonjenost sovaščanov, bistra glava pa je njegovo orožje tudi v narodnoosvobodilnem boju.

Dogajanje povesti je postavljeno v kmečko okolje, zato najdemo v knjigi mnogo opisov kmečkih opravil in navad (grabljenje, pospravljanje sena, paša ovac, mlatev, preja ...), izrazov iz kmečkega življenja in narečnih izrazov (božji žlak (božja kazen), malha, bajta, cvenk (denar), rajnka mati (pokojna mati), švedra (invalid, šepavec), vahti (vsi sveti), prešce (majhni hlebčki, ki so jih darovali beračem na vse svete) ...), frazemov (greti se na soncu kot martinček, taval kot mesečnik, nekaj za pod zob, soliti pamet, s trebuhom za kruhom ...), opisov jedi, ki so jih jedli na kmetih (polenta, zelje z ocvirki, štruklji, žganci, koruzni močnik, ajdova pogača ...).

Ideja knjige je najbolje izražena v naslednjem odlomku iz povesti, ko Primož razmišlja o svoji usodi berača: *Nikjer nisem imel nobene pravice, nikjer družbe, kjer bi se lahko vsaj za trenutek poigral s svojimi vrstniki. Moje mesto je bilo med starimi berači, ki se vlačijo od hiše do hiše kot megle brez vetra in niso nikomur potrebni, največkrat sami sebi v napoto. Toda v meni so se sproščale mlade moči, ki niso bile voljne sprejemati ponižnosti brez vsakega odpora. Moj duh je plaval višje od beraške palice. Moje skrite želje me niso nikdar zapustile. Spremljale so me po vseh poteh, po hišah, v domači bajti. Kako me bi le mogle zapustiti, ko sem jih pa tako skrbno čuval kot punčico v očesu* (Čadež 1984: 32). Primož se ne želi sprijazniti z usodo berača, stremi k uveljavitvi in sprejetju v družbi. Želi biti dejaven in koristen član družbe. To pa lahko doseže le s pridnostjo in znanjem, torej z aktivnim prispevkom k družbi. Zato zavrača prosjačenje, s čimer naj bi se preživljal kot berač, in si poskuša hrano in streho nad glavo prislužiti na druge načine (s pletenjem in prodajo košev, pomočjo pri pisanju nepismenim ljudem ...). Tudi pomilovanja ne sprejema. Ko postane invalid, začuti v odnosu ljudi do njega neko spremembo, ki ga jezi in razočara: */.../ mladež me ni več podila kot prej, ko sem imel zdravo nogo in mater. Včasih se mi je to prizanašanje zdelo hujše kot udarec, saj sem v svoji notranjosti čutil, da zdaj ne spadam v njihovo družčino niti toliko, da bi jim rabil kot žrtev. Le kadar so stopali za mano, so na skrivaj oponašali mojo hojo. Pa še to so počenjali le toliko časa, dokler jih ni posvaril kakšen od starejših, češ: »Ne norčujte se iz reveža!« V takih trenutkih sem bolj zameril starejšim kot tistim, ki so me oponašali, saj sem čutil, da me s takim pomilovanjem veliko bolj izključujejo iz normalnega življenja kot otroci, ki me hočejo samo raniti s svojo mladostno objestnostjo* (Čadež 1984: 63). Svoj mir išče Primož v naravi, med živalmi, v gozdu, v planinah, tako se pomiri in nabere

novih moči za boj z življenjem. Skozi celotno povest pa ga spremlja tudi simbolna vloga lastovk. Primož vsako pomlad čaka, če bodo morda lastovke gnezdile pod streho njegove beraške »bajte«, vendar se to ne zgodi, šele ob koncu, ko si z delom in pridnostjo pribori košček zemlje in hišo zase in svojo družino ter tako najde svojo srečo in mir, lastovke pridejo gnezdit pod njegovo streho.

3.1.1 Vsebina Beračeve zgodbe

Glavni junak povesti je Primož, sin beračice, ki poskuša ubežati usodi berača in postati nekaj boljšega in koristnega za družbo. S svojo inteligenco si poskuša priboriti boljše življenje, vendar ga usoda vedno pahne nazaj na mesto berača. Najprej želi postati pastir, vendar se pri delu poškoduje in ostane invalid, hodi k verouku in se nauči brati in pisati, vendar mora zaradi nevoščljivosti sošolcev končati z učenjem, spozna starca, ki izdeluje zdravilna zelišča in začne učiti tudi Primoža te veščine, vendar starec kmalu umre in tudi te sanje se razblinijo. Vendar Primož kljub vsemu vztraja in poskuša vse nabrane izkušnje nekako izkoristiti. Nauči se tudi plesti koše in tako se nekaj časa preživlja s prodajo košev in pripovedovanjem zgodb, ki jih je prebral. Zaljubi se v lepo vaško dekle Naniko, vendar se ne upa boriti za njeno ljubezen, saj ji ne more nuditi spodobnega življenja, zato se ji odpove, ona pa se poroči s Filipom, ki z njo zelo grobo ravna. Vse pa se spremeni, ko spozna partizane. Ker je invalid, se jim ne more pridružiti v neposrednih bojnih pohodih, vendar jim pomaga na druge načine, tako da pridobiva vaščane na stran partizanov, pomaga ranjenim prijateljem, je pisar. Končno se počuti koristnega družbi in končno ga ljudje sprejmejo medse kot enakopravnega člana in ne več le kot berača, ki je vsem v napoto. Po vojni se zaposli kot skladiščnik in dobi tudi lastno hišo. Izve, da je Nanika rodila njegovega sina in, ker je Filip med vojno umrl, ni več ovir, da ne bi mogel zaživeti srečno življenje.

3.2 AJERJEV PETER

Delo je izšlo leta 1987 pri založbi Kmečki glas v nakladi 6000 izvodov. Napisano je v tretji osebi in sestavljeno iz 21 poglavij, ki so naslovljena in napovedujejo potek zgodbe. V središču zgodbe je kmečki človek, ki si želi boljšega življenja, vendar ga trda vsakdanost vedno znova priklepa nase. Ideja romana je predstavljena v naslednjem odlomku: *Zjutraj, ko vstane, mu skrb – ta prekleta skrb, saj ga bo še konec zaradi nje, spat hodi z njo, vstaja z njo,*

*z njim je pri delu, tudi spi z njo, kaj ne, saj ne spi več z ženo, s svojo Marjeto, ampak s to zagamano, nikoli utešeno jahalko, ki mu neprenehoma šepeta v uho in možgane, ali je nakrmljena živina, si nastlal, je pomolzeno, si zoral, si pokosil, boš lahko posušil in pograbil, boš prodal kože, se boš, pri moji duši, sploh vrnil živ iz trga, kjer boš prodajal in mogoče popil kakšen kozarec – ta skrb mu neusmiljeno duši korak in mori življenjski zagon. O, moj Bog, vse življenje je tako. Za minuto se mu zazdi, da je vesel, da je zadovoljen z opravljenim delom, da mu je uspelo, da je dobro prodal, in že pride kazen, kazen za vse lepo na tem svetu (Čadež 1987: 5, 6). Glavni junaki so gospodarji na odmaknjeni hribovski Ajerjevi kmetiji, zgodba se začne z dedom Štefanom, ki je bil na Ajerjevini gospodar pred Drugo svetovno vojno. V središču njegove zgodbe je simbolični boj z volkovi, ki so prišli plenit ovce. Kmetijo za njim prevzame sin Štefan, ki še zelo mlad umre v partizanih in zapusti ženo Anico in dva sinova, Petra in Simona, sama v boju z obstankom kmetije. Usoda prvorojenca in naslednika gospodarja pripade Petru, ki se mora s tem soočiti že v rosnih najstniških letih: *V njem je bila Ajerjeva kri, to je zdaj čutil in vedel zagotovo. Ajerjeve krvi biti pa pomeni nositi breme kmetije na ramenih od jutra do večera, od rojstva do smrti. Kmetija mu je bila zapisana že v zibelki, na to so ga velikokrat opozarjali, pa ne le domači. /.../ Naj bi si oprtal torbo, odšel v šolo in pustil grunt? To bi bilo isto, kot če bi kmetijo zapisal propadu. Bi se mogel še kdaj vrniti in tem ljudem pogledati v oči? Ne, ne, to so bile samo misli, trenutek slabosti, mogoče hipec in želja po sprostitvi in spremembi. Sprejeti je bilo treba dež, mraz in sneg, neskončnost dela, polje, senožet, živino zjutraj in v nedeljo (Čadež 1987: 136). Tako Peter žrtvuje marsikatero mladostniško željo, zaradi dela na kmetiji. Obstane kmetije in posestva je nekaj samoumevnega, čeprav se mu ponujajo tudi druge možnosti za preživljanje (delo avtomehnika). V začetku se še upira temu, vendar bolj ko odrašča, bolj spoznava ujetost v zemljo in dolg do prednikov, ki so se borili zanjo: *Misel mu je spet prešinila očetov grob, oče in sploh vse to z očetom, ljubeznijo do njega in njegovim spominom, njegovimi željami. Očeta je imel rad, tako se mu je vsaj zdelo, ampak vse te zahteve, odpovedovanje v očetovem imenu, to je sovražil. Zazdelo se mu je, da je celo očeta zasovražil. V trenutku se mu je zazdelo, da je lažje enkrat za vselej pasti za zemljo, kot pa se z njo mučiti in garati vse življenje. Stresel se je ob teh bogokletnih mislih, to so bile strašne misli, človek ne bi smel tako razmišljati. Kmet mora delati, ne pa da se mu takšne neumne misli motajo po glavi (Čadež 1987: 104, 105). Svoje zatočišče in mir pa išče v naravi in med živalmi.***

Ker je glavna tema romana kmečka, najdemo v romanu mnogo opisov kmečkega dela (molža, podiranje dreves, oranje, košnja, žetev rži, setev ...), narečnih izrazov (nakresan (pijan),

martrenga (mučenje), malo haska (malo učinka), javkati ...), kmečkih navad (navade ob semenju, noša, lectovo srce, ljudski ples, postavljanje mlaja ...).

Gre za roman tragičnih usod, žrtev in odpovedovanj zaradi občutka ujetosti v kmečko življenje. Ta odvisnost od kmetije pa ima tudi svoje pozitivne plati – korenine, ki dajejo življenju smisel in ljudem značaj, in narava, kjer vsakdo lahko najde svoj mir.

3.2.1 Vsebina dela Ajerjev Peter

Zgodba se začne s koreninami rodu Ajerjev (dedom Štefanom in očetom Štefanom), konča pa z zgodbo Ajerjevega Petra, ki je med vojno kot majhen fantič izgubil očeta. Mati ostane z dvema otrokoma sama na kmetiji in kljubuje težavam, ki jih prinaša vojna, finančna stiska in težko delo. Zvrstijo se pretresljive podobe vojne, Nemcev, ki se naselijo v njihovi hiši, in žilav odpor proti okupatorju, ki priča o trmi in vztrajnosti teh preprostih ljudi. Življenje po vojni ne prinaša sreče, saj nastopijo za družino nove in nove težave. Peter je še otrok, a je zaradi smrti očeta že določen za gospodarja kmetije in tako mora prevzemati odgovornosti in delo odraslih. Njegove muke in prehitro odraščanje so prikazane v prizorih oranja, košnje in žetve. Vseskozi pa ga spremlja tudi nek podedovani strah pred izgubo kmetije, rubljenjem ... Zaradi zemlje in živine ti ljudje tako nečloveško garajo, vendar kljub vsemu vztrajajo, saj je to nenazadnje njihov dom, korenine, to so oni sami. Ta priklenjenost na zemljo in upanje na boljši jutri jih ženeta naprej. Tudi Peter se vsega tega vse bolj zaveda in skozi to zavedanje spremljamo njegovo notranje odraščanje, ko se odpove otroškim željam po šoli, zabavi in se odloči za kmetijo; vsega tega se še posebno zave, ko mu zaradi pika ose umre brat. Tudi svojo ljubezen podredi svojemu stanu in življenju. Najprej se namreč zaljubi v hči bogataša Branko, ki še celo zanosi, vendar otroka izgubi zaradi avtomobilske nesreče, vendar ta nesreča strezni oba zaljubljenca, ki spoznata, da nista namenjena drug drugemu. Nato se odloči za preprosto sosedovo dekle Minko, ki je delovna in primerna žena za kmeta, kot je sam.

3.3 KONTRABANT

Roman Kontrabant je bil izdan leta 1988 pri založbi Kmečki glas v nakladi 5000 izvodov in je podnaslovljen z oznako »Roman iz drugih časov«. Gre za tretjeosebno pripoved. Dogajanje je ponovno postavljeno v pisateljičino okolje, torej v Cerkljansko hribovje, in sicer v čas pred Drugo svetovno vojno, ko je bilo to ozemlje pod italijansko okupacijo. V središču dogajanja ni več en sam junak, kot je bilo to v Beračevi zgodbi in romanu Ajerjev Peter. Tu gre za prikaz vzporedne usode treh fantov in pozneje mož, ki se vsak po svoje znajdejo v težkih časih zatiranja slovenskega obstoja in si oblikujejo svoje življenjske zgodbe. Vsak izmed prijateljev ima drugačen način zoprstavljanja italijanski in drugi nadoblasti. Lipe se aktivno pridruži protifašistični organizaciji TIGR, Božo postane duhovnik, Martin pa se posveti tihotapljenju. V tistem času so bila vsa tri dejanja za Slovence nesprejemljiva. Lipe in Martin sta zato večkrat ujeta in zaprta v italijanskih zaporih, Boža pa, tako kot ostale slovenske duhovnike in druge izobražence, pošljejo delovat na jug Italije (na mesto slovenskih izobražencev (duhovnikov, učiteljev ...) pa namestijo italijanske). Vse tri prijatelje pa povezuje vaški posebnež Štefuc, ki je opisan takole: *Čeprav je bil že nekoliko starejši, je bil vselej vesel, če je lahko ob nedeljah odhajal med fante. Fantje pa so ga tudi vselej radi vzeli medse. Ne le ker so se z njim počutili nekam varnejše. Vselej jih je seznanil z novicami, ki so bile za društva pa tudi za posameznika v tistih časih še kako dobrodošle. /.../ Bil je nekak podporni član, ki je znal postoriti vsa dela. /.../ Po svoje je bil Štefuc tudi nekak psiholog* (Čadež 1988: 85). Vsi štirje prijatelji se ob koncu spet srečajo in razmišljajo o svojih življenjskih poteh, ki so jih vodile na štiri različne strani: *Srečni so bili, da so tako vztrajno hodili vsak po svoji poti, čeprav so še kako dobro vedeli, da bi bili lahko z veliko manjšim trudom napravili mnogo več, če bi vsi hodili po isti poti. Vsak pri sebi je nocojšnjo noč čutil, da so imeli pravzaprav enake namene. Vsi so hoteli ustvariti boljši, pravičnejši svet* (Čadež 1988: 207). V središču zgodbe je tema predvojnega tihotapstva, kontrabanta med Jugoslavijo in Italijo. Iz Jugoslavije so v Italijo »švercali« kavo, tobak, saharin, meso in živino, sladkor in moko, v obratni smeri pa žganje, tekstil, čipke, sadje in vino.

V romanu je vseskozi prisotna ideja upora in poguma. Nobenemu izmed fantov ne manjka odločnosti: kadarkoli je treba iti prek meje, pretihotapiti kavo, tobak ali kaj drugega iz Jugoslavije v Italijo, kadar je treba dati za štefan vina ali se stepsti z italijanskim financarjem, ki je očaral vaško dekle, vedno znajo nastopiti tako, kot se spodobi. In tudi dekleta, ki jim starši vtepaajo v glavo, česa vsega si ne smejo privoščiti, si vendarle privoščijo ravno tisto

prepovedano. Bolj kot je opazna razlika med kmečkim življenjem, razpetim med trdim delom in podrejanjem gospodarjem, očetom in materam, in spretnim tihotapljenjem, ki pomeni kljub dežju, mrazu nevarnostim in dolgim potem razburljivo spremembo, bolj opažamo, kako meja, ki ponuja toliko razburljivega, ruši starodavni ustaljeni red in starodavno ustaljeno moralo mladih ljudi. Nenavadne okoliščine povsem običajne ljudi spreminjajo v upornike (Rudolf 1988: 8).

3.3.1 Vsebina romana Kontrabant

Spremljamo življenjske zgodbe treh prijateljev; Lipeta, Martina in Boža. Lipe je narodnjak in sovraži vse, kar je italijansko, zato se tudi aktivno vključi v boj proti italijanski okupaciji. Pridruži se protifašistični organizaciji TIGR, kjer spozna tudi navidez tiho in nezanimivo Manico in se vanjo zaljubi. Zaradi svojega boja proti Italijanom je v stalni nevarnosti, da ga bodo dobili in zaprli, zato je vedno na begu in se skriva, tako pa zanemari delo na domači kmetiji in svoje dekle Manico. Martin postane tihotapec. Najprej tihotapi kavo, nato pa tudi večje in zahtevnejše stvari. Najprej ima ljubezensko razmerje z Jurko, vendar ima ona otroka z Italijanom, zato jo zapusti in se zaljubi v Angelco, ko pa se Angelca proti njegovi volji navduši za kontrabant oz. tihotapstvo, se vrne k Jurki in se z njo poroči. Božo je zaljubljen v Matejo, vendar jima ljubezen ni namenjena. Ona se zaljubi v Italijana Renata, a se je ta kmalu naveliča in jo z otrokom pusti samo. Božo se ob vseh razočaranjih vedno bolj zateka v cerkev in moli, na koncu se na veliko razočaranje očeta, ker bo izgubil edinega sina, ki je bil namenjen za kmetijo, odloči, da bo postal duhovnik. V svoji odločitvi vztraja, kljub temu, da se ne strinja s pokorščino, ki jo mora brezpogojno izkazovati nadrejenim. Kot duhovnik je nameščen v južno Italijo, tako da se domov vrača le redko. Nekoč ga v Italiji poišče Mateja in ga prosi za odpuščanje, vendar je za njuno ljubezen že prepozno. Vsi trije prijatelji se spet srečajo ob koncu zgodbe, ko žalujejo za skupnim prijateljem Štefucem, ki naj bi ga zbil kamion, vendar se izkaže, da je ponesrečenec, ki ga niso mogli natančno identificirati, ker je imel iznakažen obraz, nekdo drug, saj se Štefuc nenadoma pojavi pred njimi. Štefuc je vaški posebnež, pijanček, ki ima vlogo rabsodnika, ki ga vsi vaščani upoštevajo in sprašujejo za nasvet in je tudi nekakšen povezovalc zgodbe in vseh treh prijateljev.

3.4 MODROSTI DOBRE STARE MAME

V knjižni obliki in pod tem naslovom je knjiga izšla leta 1995 pri založbi Bogataj (v nakladi 1000 izvodov), izhajala pa je že v tedniku Slovenske brazde v obliki črtic od marca 1991 do aprila 1992 pod skupnim naslovom Pesem srca. Ne gre za klasični roman oz. strnjeno zgodbo, ampak gre za nizanje misli in modrosti prek notranjega glasu stare mame svojemu vnuku Gašperju. Štejngarjev Gašper je lahko vsakdo izmed nas, je notranji odsev nas, kadar se hočeš nočeš pogovarjamo s svojo notranjo, prikrito vestjo ali kadar prodramo v trdno zaklenjene modrosti in vedenja naših prednikov (Koželj 1995: 156). To so stokrat in tisočkrat preizkušene modrosti, ki so nam jih vseskozi tako nesebično polagali v naša srca (Čadež 1995: 5). Gašperjevi starši, prijatelji in znanci posegajo vanj le toliko, kolikor so sestavni del njegovega notranjega dialoga, ki ga vodi s podzavestjo svojih prednikov, s svojo že pokojno staro mamo (Koželj 1995: 156). Ivanka Čadež v uvodu razloži, zakaj si je za posredovalko preizkušenih resnic izbrala prav staro mamo. *Za staro mamo kot posredovalko se nisem odločila zaradi prepričanja, da so stare mame boljše in modrejše od starih očetov, saj vsi vemo, da je bil nosilec duhovnosti skozi dolga tisočletja predvsem moški princip. Res pa je, to vem iz spomina, da se stare mame niso nikdar naveličale pripovedovati, ponavljati, opozarjati, vzgajati. Vseskozi so si z vsem svojim bitjem prizadevale, da bi v naša srca vsadile vse dobre lastnosti, jih čuvale in gojile in jih s svojo duhovno delavnostjo prizemljile za prihodnje rodove. Niso odnehale, čeprav smo jim v svoji vihravosti in objestnosti za ves trud pokazali jezik* (Čadež 1995: 5, 6).

Ivanka Čadež skozi Gašperja utemeljuje, da so vse dobre stvari na svetu vsakomur enako dostopno bogastvo, vsakdo pa se mora naučiti na svoj način poseči po njih. Pomembno je, da si znamo v danem trenutku zastaviti pravo vprašanje, da znamo v vsaki situaciji utrditi svojo vest k dobremu in pravičnemu dejanju, ki nas vodi k osebni sreči in hkrati osrečuje našo okolico. Pot k tako utrjeni osebni vesti pa ni tako enostavna, kar je razvidno iz Gašperjevih notranjih bojev. Na eni strani stojijo številne življenjske skušnjave, ki človeka silijo v negotovost in osebni propad, na drugi strani pa so nam v vsakem trenutku pripravljene priskočiti na pomoč starši, prijatelji in notranji zaveznik – pozitivne izkušnje prednikov, ki jih vsak nosi v svoji podzavesti. Bolj ko znamo te izkušnje v življenju ceniti in priklicati v svoje lastno notranje življenje, lažje najdemo sozvočje z zunanjim svetom, v katerem živimo. Ivanka Čadež s to knjigo nakazuje pot abstraktne harmonije med svetom in posameznikom, ki vodi k mirnemu in kvalitetnemu življenju (Koželj 1995: 156).

3.4.1 Vsebina dela Modrosti dobre stare mame

/.../ prosim cenjenega bralca, da si eno izmed teh plemenitih starih mam skuša predstavljati pod cvetočo češnjo, oblečeno v črno široko nabrano krilo, ki ji sega do peta. Čez ramena si je ogrnila nedeljski plet. Izpod na tilniku trdno zavezane temno rožičaste rute ji uhaja slap srebrnih las. Obraz ji žari od zadovoljstva. Izsušene, z modrimi žilami prepredene roke skrbno pletejo rožni venček za malo vnukinjo. Vse okoli sebe sprejema kot vzporedno nujnost lastnega bivanja. Trdno zraščena z zemljo in zavestno spojena z nebom živi življenje tukaj in zdaj. Sama do sebe goji radost in se spoprijema s tegobami vsakdanjika. Ljudi ljubi takšne kot so, brez želje po njihovem spreminjanju. Iz vsakega trenutka skuša vase posrkati vso žlahtnost, bistvo svojega početja. S svojim stabilnim mirom v sebi goji pristno univerzalno ljubezen, ki se neovirano pretaka skozi notranja srca vseh bitij. Vselej znova se uči radostiti danosti sleherne, še tako drobne, svetle iskricice, oživiljene izpod navlake, ki jo v njen prostor in čas prinaša življenje. Srečna je takrat, kadar se ji posreči spremeniti žrtev v radost (Čadež 1995: 6).

Osrednja oseba zgodbe je Gašper, mlad fant, ki se poskuša čim bolj izogibati delu in obveznostim, čeprav mu vest v obliki notranjega glasu stare mame ne da miru. Nesmiselno se mu zdi garati noč in dan, tako, kot to delata njegova starša, samo zato, da bi zadostil stari vaški tradiciji. Odveč mu je storiti kaj dobrega za druge, če potem ne dobi nič v zameno. Poln je jeze zaradi dela, ki ga mora opraviti, in zaradi nasvetov staršev, ki se mu zdijo nepotrebni. Sam v sebi se bori z nezadovoljstvom, jezo na eni strani in z nasveti, pozitivnimi mislimi in priporočili stare mame, ki ga opominja na to, da nima prav in da se mora poboljšati.

3.5 NACEK GRE PO SONČEK

Nacek gre po sonček je knjiga za otroke. Izšla je leta 1998 v 1000 izvodih pri založbi Bogataj. Vsebuje 6 zgodb z ilustracijami Silve Karim in s spremno besedo Milana Koželja: Dlan, Čakalček, Monika in čipke, Rožnati gumbek, Nacek gre po sonček in Petelinček iz inkubatorja. Morda pravljice Ivanke Čadež še najbolj spominjajo na živi svet predmetov Hansa Christiana Andersena, na tiste njegove manj znane zgodbe, ki nam v personifikaciji različnih predmetov slikajo najbolj skrite koticke občutljive človeške duše. Pravljičice Ivanke

Čadež so primerne za otroke vseh starost in tudi za odrasle. Vsakdo lahko najde v njih zase kaj prijetnega in koristnega (Koželj 1998: 46).

3.6 ČAS METULJEV

Čas metuljev je knjiga za mladino, ki je izšla pri založbi Kmečki glas leta 1999 (1000 izvodov). Gre za prvoosebno pripoved, v kateri je v ospredju najstniško dekle Simona ob koncu osnovne šole, ki se spopada s težavami odraščanja. Želi biti priljubljena, srečuje se z nesprejetostjo med sovrstniki in starejšimi (čuti, da je obstala nekje v medprostoru odraščanja – med otrokom in odraslo osebo), ljubosumjem, prvo zaljubljenostjo, zavračanjem zaradi slabšega socialnega statusa staršev, »nerazumevanjem« staršev, skrbjo staršev, ki ji je odveč in je ne razume, laganjem staršem in prijateljicam in krivdo, ki jo to laganje prinaša, iskanjem lastne identitete in odgovornosti, odločitvami o nadaljnjem šolanju in življenju, tihim izsiljevanjem s strani sovrstnikov, begom pred samo seboj, iskanjem vrednot, izbiranjem med vrednotami in navideznimi prijatelji. V Simoni se krešejo nasprotja. Včasih se zapira vase in jasno kaže, da noče nobenega stika z zunanjim svetom. Neprijazna je do svojih staršev, sosedov in zavestno počne stvari, ki jih okolica pa tudi sama ne odobrava. Tako velikokrat prizadene starše in ljudi, ki jih ima sicer rada, in, kot je značilno za najstniško obdobje, se tudi Simoni razpoloženje hitro menjava. Obdobjem neprijaznosti lahko že v naslednjem hipu brez kakega posebnega razloga sledijo dnevi prijaznosti, da je celo znanci in sosedje ne prepoznajo. Kljub vsemu je v sebi dobra in si želi postati dekle, na katero bi bila oče in mati ponosna (Božič 1999: 119). Simona v začetku knjige razmišlja, kaj si želi od življenja: *Nikdar se ne bi mogla sprijazniti s čisto vsakdanjim življenjem. Rada bi nekaj več. Nekaj, česar še sama ne poznam prav dobro. V življenju si želim početi kaj posebnega. Rada bi ugajala, pa ne tistim ljudem, ki se jim zdi pravi človek samo tak, ki se trdno drži ustaljenih kolesnic. Ki si nikoli ne upa poskusiti kaj novega, česar ni poskušal še nihče pred njim* (Čadež 1999: 21). Simona zaključuje osnovnošolsko šolanje in se mora odločiti za poklic: *Rada bi šla med ljudi. Lepa in priljubljena. Rada bi bila dobra in pravična. Rada bi bila slavna in spoštovana. Rada bi bila nekaj, kar ni siva vsakdanjost. Rada bi postala človek v pravem pomenu besede. A poklica »biti človek« niso imeli na seznamu zavoda za zaposlovanje. Vsaj jaz ga nisem našla* (Čadež 1999: 82, 83). Simona se odloči za poklic računalničarja, vendar ugotovi, da se ta poklic ne sklada z njenimi željami. Zato spet pristane na začetku zgodbe, na začetku iskanja, vendar zdaj vsaj ve, kaj si želi.

3.6.1 Vsebina knjige Čas metuljev

Spremljamo odraščanje 13 letne Simone. Simona je sanjavo najstniško dekle, ki jo pestijo težave, ki pestijo vse odraščajoče najstnike. Občutek ima, da je starši ne razumejo in ji vse prepovedujejo. Njena najboljša prijateljica je Maja, vendar se izkaže, da je nanjo zelo ljubosumna in vedno tekmuje z njo. Ko Simona preprosi mamo, da ji kupi moderne in drage sandale, ki si jih že dolgo želi, jih gre takoj pokazat prijateljicama Maji in Rini, vendar onidve nista navdušeni nad njimi, zato jih zamenja za cenejše in bolj nevpadljive. Naslednji dan pa ima Maja prav take sandale, ki si jih je prej kupila Simona. Še eno razočaranje nad Majo Simona doživi, ko ji zaupa, da sta se z Radom sprla, namesto, da bi jo Maja poskušala razumeti in jo poslušala pa se veseli njenega neuspeha. Simona spozna, da Maja ni njena prava prijateljica, zato se spoprijatelji s preprostim in dobrim dekletom Marjeto, ki je nihče ne mara, ker je revna in se ne zanima za stvari, ki zanimajo ostale najstnice (obleke, fanti ...). Simona se v svojem odraščajočem življenju sreča tudi s prvo ljubeznijo. Najprej je zaljubljena v Žiga, vendar kmalu odkrije, da je preveč prijazen do več deklet in da je ona samo ena izmed njih. Vanjo pa je že dolgo zagledan sošolec Rado, vendar ona tega nekaj časa sploh ne opazi, potem pa mu počasi le pusti blizu, vendar se ji v začetku zdi preveč dolgočasen in ustrežljiv, zato ga odriva od sebe in izkorišča, ker ve, da bo ustregel vsaki njeni muhi. Na koncu spozna, da jo ima Rado resnično rad in da je bila do njega preveč nesramna. Simona skozi kruta razočaranja pri prijateljicah, fantih, ki jo izkoriščajo, zato da bi dobili poljub, spozna, kaj je v življenju resnično pomembno in kdo so njeni pravi prijatelji.

4 POGOVOR Z IVANKO ČADEŽ

Ker o pisateljčinem življenju v javnosti ni bilo veliko znanega, sem se odločila, da stopim v stik z njo osebno in jo prosim za nekaj besed o njenem življenju in delih. Sprejela me je zelo prijazno in z navdušenjem. Bila je presenečena nad tem, da se kdo zanima za njeno življenje in predvsem njena dela, saj je v svoji skromnosti menila, da si ne zasluži takšne pozornosti. V naprej sem ji poslala vprašanja, ki so me zanimala (31. 3. 2007), nato pa sva se sestali tudi osebno (9. 4. 2007). Povedala je, da na vsa vprašanja ne more odgovoriti, ker nima znanja in razgledanosti iz literarne vede. V nadaljevanju bo predstavljen pogovor s pisateljico, navedena so tudi tista vprašanja, na katera ni mogla odgovoriti. Nekatera vprašanja o njenem življenju pa so bila že predstavljena v poglavju 2 Življenjepis Ivanke Čadež.

- Ali lahko za uvod poveste kaj o svojem pojmovanju življenja, sveta?

Gospa Ivanka Čadež odgovarja, da pojmuje življenje in svet predvsem kot božje stvarstvo, to, kar je ustvaril Bog, ki ga spoštuje in jo spremlja skozi celo življenje. Z njim se je srečala v mladosti pri verouku in pri [Svsvy. Maši-maši](#) in tudi v bolj življenjski obliki, ko so Bogu doma priporočali vsako začeto delo in se mu ob opravljenem zahvaljevali. Pravi, da tudi danes, ko ve, da je Bog neskončno popolno bitje, ki zmore vse, tega mnenja še ni spremenila in jo spremlja na vsakem koraku in dodaja: *»Kadar pa nanj pozabim in delam, kakor da ga ni, že vse narobe se vrti.«*

- Osnovno šolo ste obiskovali na Kladju, popolno osemletko pa na dopisni šoli v Ljubljani. Predvidevam, da vas je želja po učenju gnala še dlje, vendar verjetno za to ni bilo možnosti.

[Gospa Ivanka](#) odgovarja, da je kljub oddaljenosti do šole, pomanjkanju in delu na kmetiji v šolo hodila dokaj redno in z velikim veseljem. *»Učenje mi ni delalo težav. Zelo rada sem brala knjige. Za šolanje, kot ostali, tudi jaz nisem imela možnosti. Najbolj sta bila oškodovana fanta, ki sta še nedorasla opravljala tudi težka moška dela. Še vedno smo obdelovali grunt za golo preživetje. Če je kmet v tistih povojnih letih hotel obdržati kmetijo, mu ni preostalo drugega.«*

- Že zgodaj ste se zaposlili v tovarni ETA, kjer ste lahko izražali svojo ustvarjalnost v njihovem glasilu. Vaši prispevki so bili res zelo različni: pisali ste pesmi, kratke misli in črtice predvsem ob večjih praznikih ... Vas je to delo navduševalo ali je bila to vaša obveznost? Kako ste se počutili v tovarni? Kakšno je bilo vzdušje med delavci? Iz vaših prispevkov je čutiti, da ste bili nekakšen vezni člen med sodelavci. Vodili ste tudi tovarniško knjižnico.

»V tovarni elektrotermičnih aparatov sem se zaposlila leta 1961. To je bil najsrečnejši dan mojega življenja. Delo ob tekočem traku se mi je zdelo kot igračkanje napram težkemu kmečkemu delu. Motil me je le strah pri sodelavcih, da jim bomo novinci odžirali delo. To se je čutilo vsakokrat, ko je za kake pol ure zastalo delo. Na kmetiji se tega, da bo zmanjkalo dela, ni bilo treba nikoli bati. Vendar smo se imeli radi. Trudili smo se, da bi čim več in čim boljše opravljali svoje delo. Tri leta sem delala ob tekočem traku. Veliko smo se smejal, če ne drugače, pa med malico. Kar težko mi je bilo, ko so mi dodelili obračun osebnih dohodkov, ker je prejšnja tajnica šla na porodniško. To delo ni bilo zame. Rada sem delala stvari, pri katerih sem bila gospodar svojega dela. Ko se je tajnica vrnila, so me dodelili v medfazno kontrolo, kar sem opravljala do svoje upokojitve. Ker sem se zanimala za vsemogoče stvari, se me često volili v samoupravne organe. To je bilo delo zastonj. Odkup za zaupanje sodelavcev, ki so mi dali glas. To je bilo verbalno delo med dvema ognjema. Kregali smo se, vendar se nismo nikoli sovražili.«

»Mestna knjižnica Idrija je organizirala vsak teden po dve uri izposojajo knjig med malico v tovarniški jedilnici. To je bilo zame, še bolj pa za bralce, odlično. Svetovati primerno knjigo ljudem, ki jih dobro poznaš, je lahko. Le časa in knjig je bilo premalo.«

- Iz člankov in vaših knjig je zaslediti, da ste zelo čutna oseba in so vam zelo blizu otroci. Zanje ste napisali tudi knjigo Nacek gre po sonček. Znete se vživeti v njihov svet, kar me je zelo navdušilo tudi v romanu Čas metuljev, kjer ste čudovito prikazali občutke odraščajočega dekleta. Svoje družine pa si niste ustvarili?

»Kdor me pozna in mu je jasno, da neveste morajo biti lepe, ve, da se z mojo šibko postavo ne bi mogel nihče postavljati pred drugimi. Kot so mi povedali, sem bila že v prvem letu življenja hudo bolna. Zdravili so me za revmo. Ko so bolečine ponehale, se je hrbtenično vretence izbočilo iz svojega prvotnega položaja in počasi je začela nastajati grba. Kasneje mi je

PERGER, K.: Literarni opus Ivanke Čadež. Filozofska fakulteta. Oddelek za slovenistiko. 2008.

ortoped povedal, da to ni bila revma, ampak skolioza, a takrat še niso poznali steznikov za hrbtenico.«

»Želela sem si otrok. Imela sem priložnosti. A preveč sem se bala, da bi lahko ostali brez očeta ali pa bi se sramovali mame.«

- Med leti 1989 in 1993 ste obiskovali duhovno univerzo in svetopisemsko šolo v Ljubljani. Kakšne vrste izobraževanje je to?

»V tistih Abrahamovih letih me je gnala močna želja, da bi naredila nekaj zase, na duhovnem področju, ko sem spoznala, da naš sveti le ni tako črno-bel, kot sem si ga predstavljala do takrat. Iz dneva v dan so se mi porajala nova vprašanja o življenju, duši pa tudi o smrti. Želela sem se pridružiti kaki duhovni skupini in narediti nekaj zase. V Duhovno univerzo sem se vpisala čisto po naključju. Razpis sem našla v prvi številki Aure. Odpeljala sem se v Ljubljano ne da bi kaj posumila, da tega ne organizira Rimskokatoliška cerkev. Ko smo se zbrali v dvorani, se mi je zdelo, da sem zašla v nek tuji svet. Po razlagi, kaj se bomo učili, se mi je posvetilo, da to ne more biti rimokatoliški nauk. Iz previdnosti sem plačala šolnino samo za prvo četrtletje. Ker se mi je zdelo zanimivo, sem nadaljevala. Še posebej zato, ker sem za vsako stvar lahko našla razlago v Svetem pismu. To sem jim tudi v vsaki debati dokazovala.«

V tistem času je pisateljica obiskovala tudi druge tečaje: Svetopisemsko šolo, Credo prvih kristjanov, Evangelij v vsak dom, Triletno šolo verskega poglobljanja, Svetopisemsko skupino v Cerknem.

- Kaj vas v življenju osrečuje? Zasedila sem, da izdelujete tudi gobeline in čipke.

»Osrečuje me vse, kar je dobro in lepo. V prostem času sem poleg branja, pisanja, izdelovanja gobelinov, klekljanja čipk tudi smučala, obdelovala vrt ... A vsaki stvari, ki sem jo počela, sem poskušala vnesti tudi nekaj svojega.«

- Na kakšen način pišete svoja dela? Kako čisto praktično izgleda potek pisanja? V kakšnih okoliščinah najlažje pišete (ponoči, zjutraj ...), ali potrebujete pri pisanju kakšne posebne stimulanse (kavo, glasbo ...), kaj vas motivira za pisanje ...?

»Pišem najlažje proti jutru. Takrat, ko začutim izziv. Ko se me nekaj dotakne. Ko me nekaj prevzame. Veselje, žalost, hvaležnost, krivica, laž. Še lažje pišem, če se kaj podobnega dogaja drugim. Peter Kuhar mi je na literarni delavnici dejal, da najboljše pišem po naročilu. Brez miru in kave pa seveda ne gre. Pisanje je tudi svoje vrste garanje.«

- Kako je nastajala večina vaših pripovednih del? Ali po vnaprej načrtanem konceptu, po poprejšnjih zapiskih ali tako, da rastejo iz določenega izhodišča v odprt prostor? Od kod črpate navdih in koliko časa v mislih obračate ideje, preden jih zapišete?

»Navdih še kar dolgo obračam po možganih preden ga zapišem. Vse knjige sem pisala brez izdelanega načrta. Moja slaba stran je, da vse želim hitro končati.«

- Ali prvi zapis večkrat popravljate in kdaj ste zadovoljni z njim?

»Vsebinsko prvega zapisa zelo redko popravljam.«

- Kaj imate pred seboj, ko pišete? Ali imate pri pisanju pred seboj bralca, veste, kakšen je in pišete zanj? Kaj vas pravzaprav vodi k pisanju, zakaj pišete? Branko Hofman pravi, da je knjiga, ki je nihče ne prebere, v bistvu nenapisana knjiga. Kaj menite o tem?

»Pisati se trudim z željo, da bi čim več bralcev lahko dojelo tisto, kar sem jim hotela sporočiti.«

- Ali je bilo za vas kot pisateljico kakorkoli pomembno dogajanje v času, ko ste stopali v literaturo? Ali ste pisali iz duha časa ali iz lastnih prepričanj? Ali so bile za vašo literarna dela pomembne okoliščine, v katerih ste pisali? Od kod ste črpali snov za svoja dela?

»Skušala sem pisati iz lastnih prepričanj. A če se ne bi prilagajala duhu časa, mi ni bi objavili.«

- Prva tri obsežnejša dela (Beračeva zgodba, Ajerjev Peter in Kontrabant) so postavljena v kmečko okolje, med preproste ljudi, v kasnejših delih pa se lotite tudi bolj sodobnih tem. Kako ste se odločali za snov svojih del in kaj vas je vodilo v začetku vašega ustvarjanja? V vseh vaših delih je čutiti močno didaktično noto, ali je za vas zelo pomembno, da poleg

zgodbe bralcu sporočite tudi nekaj več, mu posredujete nek moralni nauk, ga poskušate poučiti?

»Težko se krotim. Prevečkrat pozabim, da se stvari ne spreminjajo na bolje kar čez noč.«

Knjiga Beračeva zgodba je nastala iz predhodne črtice. »Urednik Kmečkega glasa Bojan Ajdič mi je svetoval, da naj fabulo odstopim Minki Krvina, ki bo napisala čudovito povest. Upanje mi je dal nečak Srečko, ki mu je bila črtica zelo všeč. Odločitev, da bom knjigo poizkusila napisati sama ali pa bo črtica ostala v predalu, sem sporočila uredniku in ga prosila za pomoč. Pisanja sem se lotila z vso silo, največ ponoči in ob nedeljah. Z urednikom nisva bila istega mnenja. Čez nekaj mesecev se je Bojan upokojil in šla sem v Ljubljano brez upanja na uspeh. Novi urednik Marko Uršič pa je bil nad tekstom zelo navdušen. Za vse je poskrbel sam in knjiga je prav kmalu izšla. Bralci so bili navdušeni. 4000 izvodov so prodali v nekaj mesecih. Za nove izdaje sem imela odprto pot, manjkalo mi je le časa, znanja in vednosti. Ko je še tisto leto Marko Uršič odšel na drugo delovno mesto, sem spet trepetala.«

»Knjigo Ajerjev Peter sem napisala zato, ker so mi kmetje rekli, da bi morala enkrat opisati tudi dejansko življenje na kmetiji. Spet sem se vrgla v pisanje. Ni mi delalo težav, saj sem dobro poznala življenje in bodočnost kmečkega življenja. Tekst sem na uredništvo poslala po pošti. Takrat še sama sebi nisem verjela, da mi bo spet dan tako prijazen, naklonjen in ustrežljiv urednik - Branko Gradišnik. Nad zasnovo knjige in potekom dogajanja je bil navdušen. Ker pa je bil tekst potreben večjega popravila in je on za tri mesece odšel v London, mi je za pomoč poklical vodjo knjižnice v Novi Gorici g. Borisa Jukiča. Knjiga je bila izdana v 6000 izvodih.«

»Za knjigo Kontrabant me je nagovoril Tomaž Pavšič. Ko se je Branko Gradišnik vrnil in spet vodil uredniške posle, sem mu povedal, da v novi knjigi nameravam obdelati kontrabant. Rekel je, da se tega ni še nihče lotil, da pa se ne bi stvari preveč ponavljale, naj si izberem še kakšne tri protagoniste. Ko sem se iz Ljubljane peljala z avtom, so se mi v glavi že porajali trije junaki tistega časa. Izbrala sem kontrabantarja, duhovnika in tigrovca. Ker pa v mislih nisem našla primerne prostora, kjer bi se ti trije tako različni in hkrati tako enaki srečevali, sem poklicala v dogajanje še dobrohotnega Štefuca, ki je vse tri povezoval, v sili pa tudi reševal. Knjiga je izšla v 5000 izvodih. Za to knjigo mi je žal, ker sem jo preveč naravnost opisala oz. sem po nasvetu dodala še tisti del, ki ga danes ne bi več objavila.«

»Knjigo *Modrosti dobre stare mame* sem napisala v spomin vsem starejšim dobrim ljudem, kot je bila naša stara mama. Izšla je v tiskarni Bogataj v Idriji v 1000 izvodih. Damjanu sem še danes hvaležna, ker me je skorajda prisilil, da sem začela pisati z računalnikom. Do takrat sem bila prepričana, da tega ne zmorem.«

- Vaša prva novela *Zlata zaponka* je bila objavljena v *Kmečkem glasu*. Prvo obsežnejše delo je nastalo preko občinskega natečaja *Mladi pesniki in pisatelji kot črtica o kmetu, ki je zapustil domačijo in šel živet v mesto, to pa je preraslo v povest Beračeva zgodba*. Tudi knjiga *Modrosti dobre stare mame* je nastala iz krajših novel oz. črtic z naslovom *Pesem srca*, ki ste jih objavljali v *Slovenskih brazdah*. Ali večina vaših del nastaja tako, da se najprej rodijo kot nekaj manjšega, ki se potem razraste v obsežnejše delo? Kako ste se odločili za objavo *Beračeve zgodbe* in knjige *Modrosti dobre stare mame* v samostojni izdaji? Ali vam to predlagajo drugi, zaradi dobrega odziva bralcev oz. zanimive zgodbe, ali sami začutite to potrebo?

»Fabula za črtico *Zlata zaponka* je bila baje resnična. Jaz sem jo slišala iz pripovedovanja izseljencev. Knjiga *Modrosti dobre stare mame* je podaljšek kratkih zgodb, ki sem jih objavila v *Brazdah*. *Beračevo* zgodbo sem izdala iz lastne zamisli.«

- S katerim svojim delom ste imeli največ težav in katero vam je najbolj pri srcu?

»Vse so moje. A šele kasneje sem se zavedla, da so knjige kot otroci, vržene med ljudi za take in drugačne čase.«

- Napisali ste tudi knjigo za otroke *Nacak gre po sonček* in za mladino *Čas metuljev*. V teh dveh delih se po mojem mnenju vaš literarni čut res razživi. Čuti se toplina in neverjeten občutek za razmišljanje in občutenje otrok in mladih. Ali to izhaja iz osebne izkušnje? Ali uživate v družbi otrok in mladih? V kakšnih okoliščinah in iz kakšnih vzvodov sta nastajali ti dve deli?

»Otroci so mi bili vedno pri srcu. Tudi v tovarni ETA smo se z mladimi dobro razumeli. *Mladinsko knjigo Čas metuljev* sem napisala zato, ker je prav takrat najbolj primanjkovalo najstniških knjig. Ta knjiga je izšla v založbi *Kmečki glas* v 1000 izvodih pod uredniško roko

PERGER, K.: Literarni opus Ivanke Čadež. Filozofska fakulteta. Oddelek za slovenistiko. 2008.

Vlaste Kunej. Vsi so jo hvalili. Tudi knjigo Nacek gre po sonček so otroci in starši dobro sprejeli.«

Pisateljica pravi, da je bila vedno rada v družbi otrok in da se je z njimi dobro razumela, saj je varovala svoje nečake.

- Kako nastajajo osebe? Jih oblikujete po modelu, so nosilci idej ali projekcija lastnega jaza (avtobiografski)? So figure postavljene že od vsega začetka ali se rojevajo skozi pripoved? Si morda delate kakšne vnaprejšnje študije oseb? Večina glavnih literarnih likov v vaših delih je moških, kako to?

»V tistih letih je bil moški, vsaj na papirju, še zmeraj gonilna sila. Ker pa sem pisala v prvi osebi, se mi je zdelo, da bi se ženski tip preveč soočal z menoj. V kraju, kjer se vsi poznamo in so se zgodile že vse mogoče prigode, je težko in odgovorno pisati. Tudi izbira imen je težka.«

- Se vam zdi literarna zgodba pomembna ali je primarno sporočilo, karakterji ...?

»Zame je bolj kot fabula pomemben karakter, sporočilo oz. avtorjevo lastno mnenje. Pravijo, da še Bog ne more dati, če nima kam obesiti. Fabula je obešalnik.«

- kateri literarni lik iz vaših del vam je najbolj pri srcu? Ali raje oz. lažje slikate pozitivne ali negativne like in zakaj? Ali se bolj posvečate zunanji ali notranji podobi likov? Iz opisov likov je razvidno, da se poskušate poglobiti v značaje oseb in razmišljanje (npr. knjiga Modrosti dobre stare mame je v celoti posvečena notranji plati človekove osebnosti, tudi v romanu Čas metuljev ste se poglobili v misli in občutke najstnice). Vas duhovna plat človeka tudi na splošno zanima?

- Kako se odločite za naslov zgodbe? Zelo zanimiv in simboličen naslov ima roman Čas metuljev, kako in zakaj ste se odločili zanj?

»Naslov sem pogosto imela v spominu še preden sem začela pisati. Mislim, da pravi naslov nosi glavno bistvo vsega. Je center, kjer se družijo dogodivščine.«

- Bistveni sestavni del pisanja je jezik. Ste se v zvezi s tem kdaj srečali s kakim problemom? Ali ste takoj našli svoj slog? Vaši romani, predvsem s kmečko tematiko, imajo precej značilnosti ljudskega jezika (pregovori, ljudske fraze, narečne besede ...), ali vam je bilo težko pisati v knjižnem jeziku?

»Najbolj me je mučila slovnica. Pisati v pravilni slovenščini mi ni delalo težav. Le pravopis me muči. Domače besede pa sem napisala nalašč, ker so se mi zdele pristne.«

- Ste imeli kakšne stike z drugimi literarnimi ustvarjalci? Ste se zgledovali po kakem literarnem ustvarjalcu? Kakšna literatura in kateri literarni ustvarjalci so vam pri srcu? Zasedila sem, da je bila prva knjiga, ki je močneje pritegnila vašo pozornost in ki ste si jo kupili, Kajuhova pesniška zbirka.

»Žal mi v takih krogih ni bilo dano komunicirati. Nikogar nisem posnemala. Že od otroških let pa me je najbolj pritegnil Župančič. Še posebej njegove pesmi so mi bile pri srcu. Odkar pa prebiram Sveto pismo mi druge knjige zlepa niso všeč. Čeprav vem, da dobrim pisateljem pridem komaj do gležnjev. Kajuhovo pesniško zbirko sem res kupila prvo. A ni bilo izbire, ker je bila edina. V njej je bilo nekaj dobrih pesmi.«

- Kakšen pa je vaš odnos do kritike? Ali spremljate odzive na svoja dela? Kako ljudje iz vašega okolja gledajo na vaše ustvarjalno delo?

Gospa Ivanka Čadež pravi, da je vselej želela slišati objektivno kritiko in da spremlja odzive na svoja dela, saj ji to da informacijo o tem, ali je na pravi poti in ne tava v megli. Ljudje pa največkrat hvalijo ravno tisto, kar ji je najmanj blizu.

- Jože Šifrer vam v svojem članku *Neprepričljiva romantika iz leta 1984* očita pretirano romantičnost, trivialnost in neprepričljivo zgodbo Beračeve zgodbe? Kako gledate na take očitke? Kaj na sploh menite o oznakah popularna oz. trivialna literatura?

- Ali ste bili kdaj razočarani nad svojim pisateljskim prizadevanjem?

- Ali se vam zdi, da je za pisateljico zelo pomembna življenjska izkušnja? Pravijo, da je vsako delo nek odraz ustvarjalca. Ali v svoja dela zavestno vnašate avtobiografske elemente ali se poskušate temu izogniti?

Pisateljica odgovarja, da se avtobiografskim elementom skuša čim bolj izogniti, vendar podzavest dela svoje, tako da je v njenih delih tudi nenamenoma delček nje.

- Kaj je za vas ustvarjanje: opisovanje družbe, kritika družbenih pojavov, izpoved, iskanje ...?

- Kakšni so vaši načrti za prihodnost? Ali načrtujete kako novo objavo? Ali je še kakšno delo ostalo neobjavljeno in bi si ga želeli predstaviti javnosti?

»V načrtu imam zbirko pesmi. Imam tudi tekste za knjige, pa še sama ne znam oceniti njihove vrednosti. V glavi pa imam še eno, poglobljeno, zares dobro knjigo. Dobre urednike in založnike prosim, da ji napravijo prostor. Seveda, če mi bo Bog dal zdravje.«

Ob koncu pogovora želi Ivanka Čadež sporočiti vsem bralcem in sodelavcem zahvalo: *»Za zdaj pa se iz srca zahvaljujem vsem, ki ste mi dobronamerno podarili svoj dragoceni čas in mi kakorkoli in kadarkoli pomagali.«*

5 ZNAČILNOSTI LITERARNEGA USTVARJANJA IVANKE

ČADEŽ

Dela pisateljice Ivanke Čadež v javnosti niso doživela mnogo odzivov, vendar pa ne moremo reči, da je ostala neopažena. Branko Gradišnik (1989), ki je bil urednik pri založbi Kmečki glas, pri kateri je Ivanka Čadež objavila štiri svoja knjižna dela, je bil v svoji kritiki zelo naklonjen njenemu literarnemu ustvarjanju. Pohvalil je njen čut za duševnost literarnih likov, posluh za realnost okolja in originalnost. Izpostavil pa je tudi pomanjkljivost pisanja Ivanke Čadež, ki jo vidi predvsem v premajhni jezikovni izobrazbi in izurjenosti, za katero pa pripisuje vzroke predvsem življenjskim okoliščinam, ki so Ivanko oropale za te zmogljivosti. Pravi, da je to edini razlog, zakaj je Ivanko kljub njenim odlikam še vedno treba šteti k ljudskim pripovednikom in ne k profesionalcem.

Največji odmev med kritiki je doživela povest Beračeva zgodba. Jože Šifer (1984: 8) zelo ostro oceni Beračevo zgodbo, ko pravi, da Beračeva zgodba povsem ustreza tradicionalnim merilom kmečke povesti, saj je to zgodba, ki je namenjena bralcem manj kultiviranega okusa, ki so že zadovoljni, če je zgodba tekoča, napolnjena z nenavadnimi preobraty in še z drugimi melodramatično-romantičnimi scenami in če je konec srečen. Tako je čisto razumljivo, če se na mnogih straneh srečamo z naivnostjo in z neprepričljivo fabulativno konstrukcijo. Vendar pa vseeno pisateljici prizna pozitivno kvaliteto, saj pravi, da je v prvem delu zgodbe in z beračevo podobo, ki je dokaj izvirna, samosvoja in verjetna, uspešno potrkala na čustva svojih bralcev. Ivanko Čadež pohvali predvsem v poznavanju preprostega kmečkega življenja in ljudi, vendar ji v nadaljevanju zgodbe očita slabo prikazovanje in poznavanje uporniških in bojnih razmer, nekritično romantičnosti in neprepričljivost. Šifer pohvali spretnosti pripovedovanja pisateljice, vendar pravi, da se je preveč naslonila na tradicionalno, sentimentalno ljudsko pripovedništvo, ki ne zanima več sodobnega, bolj zahtevnega bralca.

Pisateljica Ivanka Čadež v svojih delih izpričuje posluh za realnost okolja, za zgodovinski okvir svojih zgodb in za barvanje z avtentičnim lokalnim koloritom. Človeške usode pa preraščajo to vlogo formalnih nosilk krajevno določenega in časovno omejenega dogajanja in postajajo univerzalne. V romanu Kontrabant pisateljica kaže za svoje junake toliko duševnega posluha in razumevanja, s takšno natančnostjo predvidi, kako se bodo glede na svoje

psihološke značilnosti odzvali na ta ali oni dogodek, tako obzirno jim zna slediti, ne da bi jim na silo vpisovala reakcije, ki niso v skladu z njihovo notranjostjo, da se Martin, Božo, Štefuc in Lipe (glavni junaki romana), pa tudi drugi povsem približajo splošnemu bralstvu. Poleg čuta za duševnost svojih likov pa pisateljico odlikuje tudi sočutje za knjižne figure – to je razumevanje, ki omogoča avtorju in bralcu, da ne obsojata, ampak odpuščata, tudi kadar gre za dejanje, s katerim se osebno ne strinjata (Gradišnik 1989).

Kritiki so opazili tudi mladinsko delo *Čas metuljev*. Anica Božič (1999: 119) pohvali pisateljico dobro poznavanje in razumevanje obdobja odraščanja, ki je velikokrat še staršem, učiteljem in celo strokovnjakom zapletena in nerešljiva uganka. Anica Božič knjigo priporoča tako mladim, ki se bodo lahko poistovetili z glavno junakinjo in videli, da življenje ni tako neprijazno, kot se včasih zdi, kot tudi starejšim, ki se bodo lahko spomnili na svoja mlada leta in tako bolje razumeli današnjo generacijo mladostnikov, ki na svojstven način, z mnogimi problemi in težavami išče svoje mesto v svetu odraslih.

Literarno ustvarjanje Ivanke Čadež izhaja iz njenih izkušenj in opazovanj sveta in ljudi, zato so čas, kraj in dogodki v njenih delih realni, fiktivne so le osebe. Pri izbiri oseb pa jo vedno spremlja strah, da se bo kdo izmed bralcev preveč poistovetil z literarno osebo in se v njej prepoznal. Zato se v svojih delih izogiba znanih imen in opisuje literarne like, ki vsaj bralcem, ki živijo v njeni okolici, niso blizu. Bistvo literature je za Ivanko Čadež sporočilo. Piše, ker želi bralcem sporočiti nekaj pozitivnega, želi, da se bralci iz zgodb nekaj naučijo in o tem razmišljajo. Boji se tega, da bi bila nerazumljena ali napačno razumljena, zato je sporočilo njenih del vedno jasno in nedvoumno izraženo. Ta strah je izrazila v enem svojih intervjujev z besedami: »*Kaj če s svojim pisanjem več ne škodujem kot koristim ...*(Regally 1985: 17)?« Njena dela ostajajo zato preprosta, jasna in poskušajo bralcem čim bolj ugajati. Verjetno so to lastnosti, ki literaturo Ivanke Čadež najbolj oddaljujejo od elitne slovenske literature.

V nadaljevanju bo predstavljen literarni opus Ivanke Čadež iz literarnoteoretskega stališča. Največji poudarek je na pisateljicinih samostojnih knjižnih izdajah, poezija in kratka proza pa sta predstavljeni samo v splošnih značilnostih.

5.1 DALJŠA PROZNA DELA

Opisane bodo značilnosti proznih del za odrasle, ki so izšla v samostojnih oz. knjižnih izdajah, to so Beračeva zgodba, Ajerjev Peter, Kontrabant, Modrosti dobre stare mame in Čas metuljev. Poleg teh del je v samostojni izdaji Ivanka Čadež izdala še knjigo za otroke Nacek gre po sonček, vendar na tem mestu ne bo obravnavana. Poskušala sem poiskati skupne in razločevalne lastnosti teh del.

5.1.1 Snov

Snovno so si dela precej podobna, saj gre pri vseh delih za snov boja proti usodi in želji po boljšem življenju. V povesti Beračeva zgodba je boj proti usodi najbolj izrazito nakazan, saj se srečamo z beračem, ki se vse svoje življenje bori za to, da bi bil enakopraven član družbe in ne le navaden berač, v kar usmerja vse svoje moči in razmišljanje. Osrednja tema v povesti je torej beraštvo, poleg tega pa srečamo tudi temo narodnoosvobodilnega boja, ljubezensko in kmečko tematiko. Motivi so zelo raznoliki, osrednji motiv je vsekakor beračenje od hiše do hiše, ki ga spremljajo motivi zeliščarstva, izdelovanja košev, učenja branja itd. Kmečko tematiko spremljajo predvsem motivi mlatve, paše živine itd. Temo narodnoosvobodilnega boja pa motivi partizanov, tajnih izrazov, skrivanja po gozdu itd. Vseskozi pa je nekako v ozadju vsega tega narava in njena privlačnosti, ki prinaša mir in uteho. V romanu Ajerjev Peter je ta boj proti usodi nekoliko manj izrazit, saj je osrednja snov predvsem prikaz težkega življenja na kmetih, kljub željam in prizadevanjem za lažje življenje. Osrednja in močno prevladujoča je kmečka tematika, ki jo spremlja in ji je nekako podrejena ljubezenska, saj si akterji izbirajo ljubezenske partnerje glede na koristi za kmetijo. Tako srečamo tudi motive kot so žetev, oranje, sejem, ljudske vraže itd. V romanu Kontrabant gre za bolj uporni in akcijski vidik boja za boljše življenje. Srečamo se s tihotapstvom in uporom proti nadvladi (s strani političnega sistema, verske hierarhije, staršev ...). Ta roman je snovno in tematsko najbolj širok, saj se srečamo z zelo raznolikimi temami, predvsem tremi, katerih nosilci so trije glavni junaki, to so tema tihotapstva, duhovništva oz. verska tematika in tema boja proti okupatorju. Poleg teh osrednjih tem pa srečamo tudi zelo močno domovinsko oz. domoljubno in ljubezensko temo, ki sta v tem romanu izpostavljeni bolj kot v kateremkoli drugem delu Ivanke Čadež. V knjigi Modrosti dobre stare mame pa gre za notranji vidik boja mladega človeka za boljše bivanje; upor zoper ustaljena, tradicionalna prepričanja, ki jih predstavlja

notranji dialog s pokojno staro mamo. V fragmentih najdemo kmečko, delavsko in tudi ljubezensko temo, vendar bi lahko rekli, da je osrednja in prevladujoča tema izpraševanja vesti in notranji dialog s predniki. V mladinskem romanu Čas metuljev ta boj poteka zopet na svojstveni ravni, skozi odraščanje najstniškega dekleta in iskanje lastne identitete. Ponovno je v središču mlad človek, ki še nima izdelane lastne identitete in si svojo usodo šele gradi. Gre za upor proti nevoščljivosti, upor proti ukazom staršev, učiteljev ... Osrednja tema je ljubezenska (ljubezen do staršev, prijateljev, nasprotnega spola), kar je v močni soodvisnosti s snovjo odraščanja dekleta v najstniških letih. V obeh delih (Modrosti dobre stare mame in Čas metuljev) je osrednja literarna oseba mlad človek na meji odraslosti, v vihravih najstniških letih, ko išče svojo življenjsko pot, si gradi svoj sistem vrednosti, svojo identiteto skozi dobre in slabe življenjske izkušnje, pri tem pa mu z nasveti pomagajo starejši.

5.1.2 Zunanja zgradba

Vseh pet del ima podobno zgradbo, saj so vsa členjena na poglavja, tudi dolžina del je precej podobna, nekje od 180 do 200 strani, le knjiga za mladino Čas metuljev je nekoliko krajša (84 str.) in tudi ilustrirana. V prvih treh delih (Beračeva zgodba, Ajerjev Peter in Kontrabant) je jezikovni slog bolj preprost. Srečamo precej narečnih izrazov, izrazov iz kmečke terminologije, pregovorov ..., kar je seveda povezano s tem, da je osrednja tematika kmečka, da so dela namenjena preprostem bralcu in da je dogajalni čas v vseh delih v času okrog Druge svetovne vojne. V naslednjih dveh delih (Modrosti dobre stare mame in Čas metuljev) pa so vidne spremembe v jezikovnem slogu, saj je jezik veliko manj pod vplivom narečja, kar pa je seveda posledica tega, da je dogajalni čas teh dveh del bolj sodoben (70., 80. leta 20. stoletja) in tudi socialno okolje ni več predvsem kmečko, ampak delavsko oz. mladostniško.

5.1.3 Notranja zgradba

Dogajalni prosto v prvih treh delih (Beračeva zgodba, Ajerjev Peter in Kontrabant) je nekje (v nobenem delu ni izrecno navedeno, vendar lahko sklepamo iz opisov pokrajine in političnih okoliščin) na cerkljanskem, dogajalni čas pa je v vseh treh v času okrog Druge svetovne vojne. Povest Beračeva zgodba je najbolj povezana z Drugo svetovno vojno, saj se glavni junak Primož aktivno udeleži bojevanja, v romanu Ajerjev Peter služi Druga svetovna vojna

le kot predzgodba (v partizanih umre Petrov oče), drugače pa je glavno dogajanje postavljeno v čas po vojni. Dogajanje v romanu Kontrabant pa se konča pred začetkom Druge svetovne vojne.

Ostala dva romana (Modrosti dobre stare mame in Čas metuljev) imata dogajalni čas in prostor težje določljiv, saj nikjer ni izrecnih opisov o tem, kdaj in kje naj bi se zgodba dogajala, kar je predvsem povezano s samo idejo in snovjo teh dveh del. Gre namreč bolj za poglobljanje v človekovo notranjost, notranje vzgibe in razmišljanja, razvijanje značaja in vrednot, tako da konkretne zunanje okoliščine niso tako pomembne. V obeh delih je v središču mlad človek, ki išče svoj smisel v življenju.

5.3 KRATKA PROZA

Kratka proza Ivanke Čadež je številčno zelo obširna (preko 45 naslovov kratkih zgodb) in tematsko raznolika. Prvo novelo z naslovom Zlata zaponka je izdala leta 1967, njeni prvi številčno obširnejši literarni in neliterarni prispevki pa so povezani s prispevki v glasilu ETA Cerčno (glasilo tovarne, v kateri je bila zaposlena), kjer je objavljala razna razmišljanja o problemih, ki so pestili delavce v tovarni, razmišljanja ob praznikih (za dan mrtvih, dan OF ...), intervjuje z delavci, poročila z izletov, pohodov, srečanj ... Največ je objavljala v časopisu Kmečki glas, posamezne prispevke pa je objavila tudi v drugih revijah in časopisih (Slovenske brazde, TEGO glasilo, Otrok in družina, Fontana, Idrijske novice ...).

Kratko prozo, ki jo piše Ivanka Čadež, bi lahko razdelili v tri skupine. V prvi skupini so dela, ki izhajajo iz realnih okoliščin in aktualnih dogodkov, v katere pa vplete literarne osebe. Gre za opise in doživljanja ob praznikih, izletih, srečanjih itd. Tako najdemo zgodbo ob praznovanju 29. novembra, dneva mrtvih, o delu v tovarni, o izletu v planine ... Druga skupina so zgodbe, ki so predvsem poučne, glavni namen zgodb je, da se iz njih lahko nekaj naučimo. To so zgodbe o tem, kako soočiti otroka z novim članom v družini (bratcem), da ne pride do ljubosumja, kakšen pomen ima branje pravljic otrokom ... Tretja, najbolj obširna skupina kratke proze pa so dela, ki so si podobna predvsem v melanholiji in tragičnosti. Glavne teme teh zgodb so alkoholizem, opuščanje kmetij, soočanje s hudo boleznijo in umiranjem, trpljenje mater, ker so jih otroci razočarali ali zapustili ...

5.2 POEZIJA

Poleg proznih del Ivanka Čadež piše tudi poezijo. V načrtu ima, kot je povedala v pogovoru, ki je bi predstavljen v poglavju 3, tudi izdajo pesniške zbirke (Perger 2007). Doslej je pesmi izdajala posamezno, predvsem v Kmečkem glasu pa tudi v drugih glasilih in zbornikih. Na tem mestu bo poezija Ivanke Čadež predstavljena le na kratko, v splošnem.

Snovno so pesmi večinoma izpovedne, razmišljujoče, govorijo o človekovih čustvih in notranjih vzgibih, najdemo pa tudi domoljubne (*Hiša domača, Ljubil od nekdaj ...*) in opisne pesmi (*Trk-la-ta-ta*; pesem, ki govori o klekljanju). Zunanja zgradba pesmi je zelo preprosta. Pesmi so navadno sestavljene iz štirivrstičnih kitic, le izjemoma gre za drugačno kitično obliko. Večina pesmi ima tudi rimo, ki je vedno pretrgana (med rimana verza se vrine neriman stih).

Poezija Ivanke Čadež je zelo preprosta, njena glavna moč ni v zgradbi, temveč v sporočilu, ki je v celotnem njenem literarnem opusu najpomembnejše. Ivanka Čadež želi bralcu sporočiti nek nauk, neko razmišljanje. Ne želi biti nerazumljena, zato ne uporablja zapletenih pesniških oblik, neustaljenih retoričnih figur in drugih netradicionalnih pesniških tehnik. Misli so jasno izražene, sporočilo vsake pesmi je jasno in ni odprto.

6 BIBLIOGRAFIJA

Pri izdelavi bibliografije Ivanke Čadež sem posegla po različnih virih:

- **Vzajemna bibliografsko-kataložna baza podatkov COBISS.** Vanjo so vpisane vse samostojne knjižne objave, tri kratke zgodbe in štiri pesmi.

- **Osebna bibliografija Ivanke Čadež.** Pisateljica hrani večino svojih del, vendar ni nikoli izdelala natančnega bibliografskega popisa, zato je bilo za nekatera dela težko ali pa nemogoče ugotoviti, kdaj in kje so bila objavljena. Pri takih bibliografskih opisih, ki ostajajo nepopolni, ker mi ni uspelo ugotoviti vseh informacij bibliografskega opisa, zato navajam vprašaj.

- **Prelistavanje časopisov in revij, v katerih je Ivanka Čadež objavljala svoje prispevke.** Glavni vir sta bila glasilo ETA Cerčno in tednik Kmečki glas, poleg tega pa tudi Slovenske brazde, Čipkarski bilten, Ognjišče, Otroci in družina ...

6.1 SAMOSTOJNE OBJAVE

- *Ajerjev Peter.* Ljubljana: Kmečki glas (1987), 186 str.; ~~21 cm.~~
- *Beračeva zgodba-*: povest. Ljubljana: Kmečki glas (1984), 195 str.; ~~21 cm.~~
- *Čas metuljev.* Ljubljana: Kmečki glas (1999), 84 str., ilustr.; 21 cm.
- *Kontraban*: roman iz drugih časov. Ljubljana: Kmečki glas (1988), 207 str.; 21 cm.
- *Modrosti dobre stare mame.* Idrija: Bogataj (1995), 182 str.; 21 cm.
- *Nacek gre po sonček.* Idrija: Bogataj (1998), 48 str., ilustr.; 31 cm.

6.2 POEZIJA

- Čipkarska koprena. *Čipkarski bilten*: glasilo Združenja slovenskih klekljaric in vseh, ki imajo radi čipke ?
- *Hiša domača.* Kmečki glas, letnik LVII, št. 36 (6. september 2000), str. 20.
- *Ljubil od nekdaj.* Rodna gruda, 40, št. 3 (marec 1993), str. 49 in Kmečki glas, letnik XLIX, št. 5 (29. januar 1992), str. 10 in K srcu : zbornik ljudskih piscev društev upokojencev Slovenije, Maribor: Društvo upokojencev, 1993, str. 15.
- *Miren dan ti želim.* Slovenske brazde, 1, št. 25 (25. VII. 1991), str. 6.

- *Nocoj bi jokal od sreče*. Slovenske brazde, 1, (20. VI. 1991), str. 6.
- *Nocoj*. Slovenske brazde, 1, št. 31 (5. IX. 1991), str. 6.
- *Potrebujem vas ljudje*. Ognjišče, 35, št. 2 (februar 1999), str. 69.
- *Pozabljena pesem*. Kmečki glas, XXVI, št. 50 (4. december 1969), str. 195.
- *Samomorilec*. Kmečki glas, XLIX, št. 41 (7. oktober 1992), str. 10.
- *Skriti človek*. Kmečki glas, XLIX, št. 11 (11. marec 1992), str. 10.
- *Stična točka*. Slovenske brazde, 1, št. 25 (25. VII. 1991), str. 6.
- *Tempirana bomba*. Kmečki glas, XLVIII, št. 38 (18. september 1991), str. 9
- *Trk-la-ta-ta*. Čipkarski bilten : glasilo Združenja slovenskih klekljaric in vseh, ki imajo radi čipke, 7, št. 1 (2000), str. 24.
- *Vrednost dejanja*. Kmečki glas, XLIX, št. 49 (2. december 1992), str. 28.
- *Za-željeni*. Kmečki glas, XLIX, št. 11 (11. marec 1992), str. 10.
- *Zlati zvoki*. Ognjišče, 35, št. 2 (februar 1999), str. 36.

6.3 KRATKA PROZA V ČASOPISIH

- *29. november*. Eta Cerkno : glasilo kolektiva Tovarne elektrotermičnih aparatov, I, št. 8 (december 1971), str. 7-8.
- *Ajerjev Peter* (odlomek iz gradiva za roman). Kmečki glas, XLII, št. 29 (17. julij 1985), str. 12.
- *Če kruhek pade ti na tla*. Kmečki glas ?
- *Dan mrtvih*. Eta Cerkno : glasilo kolektiva Tovarne elektrotermičnih aparatov, I, št. 7 (november 1971), str 9-10.
- *Darilo*. Kmečki glas, XXVIII, št. 17 (28. april 1971), str. 66 in TEGO glasilo, junij, julij 1978, str. 12.
- *Dete ječi*. Idrijske novice, 1, št. 8 (21. december 2001), str. 12.
- *Dva svetova*. Eta Cerkno : glasilo kolektiva Tovarne elektrotermičnih aparatov, VII, št. 9 (september 1977), str. 7.
- *Dvojna bolečina: Darovanje* : zbornik ljudskih piscev društev upokojencev Slovenije, Maribor: Društvo upokojencev, 1995, str. 17-18.
- *Enakost*. Darovanje : zbornik ljudskih piscev društev upokojencev Slovenije, Maribor: Društvo upokojencev, 1995, str. 16-17.
- *Grenko spoznanje*. Kmečki glas, XXV, št. 16 (11. april 1968), str. 12.

- *Hitra smrt*. K srcu : zbornik ljudskih piscev društev upokojencev Slovenije, Maribor: Društvo upokojencev, 1993, str. 12-13.
- *Imel jih je rad*. Eta Cerknó : glasilo kolektiva Tovarne elektrotermičnih aparatov, X, št. 4 (april 1981), str. 8.
- *Jecljavček*. Kmečki glas ?
- *Ko bi bila studenec*. Kmečki glas ?
- *Krivda*. Eta Cerknó : glasilo kolektiva Tovarne elektrotermičnih aparatov, III, št. 7 (julij 1973), str. 18-19.
- *Laneno polje*. Kmečki glas ?
- *Ljubi glažek*. Eta Cerknó : glasilo kolektiva Tovarne elektrotermičnih aparatov, VII, št. 11. (november 1977), str. 5.
- *Mamica, zakaj ne znaš pripovedovati pravljíc?*. V: Otrok in družina, XI, št. 6 (1969), str. 192.
- *Mati čaka, čaka ...* Kmečki glas ?
- *Nacek gre po sonček ali resnična pravljica*. Kmečki glas, XLII, št. 36 (4. september 1985), str. 13 – Kmečki glas, XLII, št. 37 (11. september 1985), str. 16.
- *Naš avto ima mlade*. Kmečki glas, XLII, št. 46 (13. november 1985), str. 16.
- *Ne zameri mi*. Kmečki glas ?
- *O, kako lep večer!*. Kmečki glas, XXV, št. 37 (5. september 1968), str. 89.
- *Ob novem letu pridem*. Kmečki glas ?
- *Obisk*. Kmečki glas, XLII, št. 2 (9. januar 1985), str. 16.
- *Oblaki*. Kmečki glas, XXVI, št. 15 (3. april 1969), str. 55.
- *Odločitev*. Eta Cerknó : glasilo kolektiva Tovarne elektrotermičnih aparatov, I, št. 4 (avgust 1971), str. 5.
- *Pesem srca*. Slovenske brazde, 1, št. 6 (7. III. 1991), del I – 2, št. 1 (16. IV. 1992), del XXVIII.
- *Pismo materi*. Eta Cerknó : glasilo kolektiva Tovarne elektrotermičnih aparatov, III, izredna št. glasila tovarne – posvečena dnevu žena, str. 10.
- *Pismo*. Kmečki glas, XXVIII, št. 11 (17. marec 1971), str. 43.
- *Planine vabijo*. Eta Cerknó : glasilo kolektiva Tovarne elektrotermičnih aparatov, II, št. 5 (maj 1972), str. 7.
- *Polje umira*. Kmečki glas, XXVII, št. 52 (23. december 1970), str. 203.
- *Praznik OF*. Eta Cerknó : glasilo kolektiva Tovarne elektrotermičnih aparatov, I, št. 1 (januar 1971), str. 6-7.

- *Praznina*. Eta Cerčno : glasilo kolektiva tovarne elektrotermičnih aparatov, XI, št. 9 (september 1982), str. 9-10.
- *Presenečenje*. Kmečki glas, XLII, št. 28 (10. julij 1985), str. 11.
- *Protest in sprava*. Otrok in družina, XII, št. 5 (1971), str. 61.
- *Prstan*. K srcu : zbornik ljudskih piscev društev upokojencev Slovenije, Maribor: Društvo upokojencev, 1993, str. 9-11.
- *Prva plača*. Eta Cerčno : glasilo kolektiva Tovarne elektrotermičnih aparatov, II, št. 9 (september 1972), str. 7-8.
- *S svetilko v beli dan*. Fontana, 4, št. 13 (1989), str. 36-37.
- *Slovo*. Kmečki glas, XXVIII, št. 8 (24. 2. 1971), str. 20.
- *Svetinja materinstva*. Idrijske novice, 2, št. 8 (15. marec 2002), str. 15.
- *Svobodna izbira*. Idrijske novice, 2, št. 16 (5. julij 2002), str. 11-12.
- *Tončkov delovni dan*. Kmečki glas, XXV, št. 52 (19. december 1968), str. 150.
- *Trije kralji in otroci*. Ognjišče, 35, št. 1 (januar 1999), str. 52.
- *Ukradena mladost*. Otrok in družina, XI, št. 8 (1970), str. 271.
- *V precepu*. K srcu : zbornik ljudskih piscev društev upokojencev Slovenije, Maribor: Društvo upokojencev, 1993, str. 6-8.
- *V šolo – Ali pa ...?*. Eta Cerčno : glasilo kolektiva Tovarne elektrotermičnih aparatov, XII, št. 9 (september 1983), str. 5-6.
- *V vrtincu dogajanja*. Fontana, 6, št. 17 (1991), str. 85-86.
- *Zakaj ravno on*. Darovanje : zbornik ljudskih piscev društev upokojencev Slovenije, Maribor: Društvo upokojencev, 1995, str. 18-20.
- *Zaznamovan*. Antena, VI, št. 6 (12. 2. 1970), str. 10-11.
- *Zlata zaponka*. Kmečki glas, XXIV, št. 35 (24. avgust 1967), str. 67.
- *Želja*. Kmečki glas ?
- *Želje*. Kmečki glas, XXVII, št. 5 (29. januar 1970), str. 17.

6.4 DRUGE OBJAVE

- *29. november – praznik republike*. Eta Cerčno : glasilo kolektiva Tovarne elektrotermičnih aparatov, III, št. 11 (november 1973), str. 10.
- *70 let planinskega društva Cerčno*. Eta Cerčno : glasilo kolektiva Tovarne elektrotermičnih aparatov, IV, št. 4 (april 1974), str. 10.

- *Ali poznaš samega sebe.* Eta Cerčno : glasilo kolektiva Tovarne elektrotermičnih aparatov, XIII, št. 2 (februar 1984), str. 11.
- *Cerkev v Oberšljanu.* Svetogorska kraljica : glasilo prijateljev Svete gore, 5, št. 2 (avgust 1999), str. 8.
- *Cesta dolga sedem let.* Eta Cerčno : glasilo kolektiva Tovarne elektrotermičnih aparatov, XII, št. 1 (januar 1983), str. 10-11.
- *Če te zob boli ponoči.* Eta Cerčno : glasilo kolektiva Tovarne elektrotermičnih aparatov, XI, št. 7 (julij 1982), str. 15.
- *Dali ste največ kar ste mogli.* Eta Cerčno : glasilo kolektiva Tovarne elektrotermičnih aparatov, VI, št. 9 (september 1976), str. 9.
- *Delavska kontrola ni policija.* Eta Cerčno : glasilo kolektiva Tovarne elektrotermičnih aparatov, VII, št. 2 (februar 1977), str. 8.
- *Delo veterinarja ni samo ...* Kmečki glas, XLII, št. 43 (23. oktober 1985), str. 10.
- *Delu čast in oblast.* Eta Cerčno : glasilo kolektiva Tovarne elektrotermičnih aparatov, IX, št. 5 (oktober 1979), str. 1.
- *Dober dan – naš novi član.* Eta Cerčno : glasilo kolektiva Tovarne elektrotermičnih aparatov, I, št. 2 (junij 1971), str. 6.
- *Drobne misli.* Eta Cerčno : glasilo kolektiva Tovarne elektrotermičnih aparatov, I, št. 1, str. 6-7.
- *Eden prvih pionirjev ETE.* Eta Cerčno : glasilo kolektiva Tovarne elektrotermičnih aparatov, XIII, št. 2 (februar 1984), str. 7-8.
- *ETA v mladih očeh.* Eta Cerčno : glasilo kolektiva Tovarne elektrotermičnih aparatov, XII, št. 6 (junij 1983), str. 9.
- *Fotoreportaža (in) kaj menijo delavci.* Eta Cerčno : glasilo kolektiva Tovarne elektrotermičnih aparatov, XII, št. 5 (maj 1983), str. 5-7.
- *Grelna plošča pripoveduje.* Eta Cerčno : glasilo kolektiva Tovarne elektrotermičnih aparatov, X, št. 8-9 (avgust-september 1980), str. 6.
- *Izlet v Sovjetsko zvezo.* Eta Cerčno : glasilo kolektiva Tovarne elektrotermičnih aparatov, IX, št. 12 (december 1979), str. 7.
- *Kakšne bomo leta 2000?* Eta Cerčno : glasilo kolektiva Tovarne elektrotermičnih aparatov, VIII, št. 3 (marec 1978), str. 3.
- *Kar bo – pa bo.* Eta Cerčno : glasilo kolektiva Tovarne elektrotermičnih aparatov, XII, št. 2 (februar 1983), str. 5.
- *Kdo nam zdravilne rožice bo trgal.* Kmečki glas, ?.

- *Kot da jih ni*. Eta Cerčno : glasilo kolektiva Tovarne elektrotermičnih aparatov, XI, št. 3 (marec 1982), str. 7-8.
- *Kulturni dom Cirila Kosmača*. Eta Cerčno : glasilo kolektiva Tovarne elektrotermičnih aparatov, X, št. 12 (december 1981), str. 12.
- *Labinci so prima igralci*. Eta Cerčno : glasilo kolektiva Tovarne elektrotermičnih aparatov, XI, št. 1 (januar 1982), str. 9.
- *Lahko smo nanje ponosni*. Eta Cerčno : glasilo kolektiva Tovarne elektrotermičnih aparatov, VII, št. 3 (marec 1977), str. 3).
- *Le veter se še igra s posušeno travo*. Eta Cerčno : glasilo kolektiva Tovarne elektrotermičnih aparatov, IX, št. 6 (junij 1979), str. 8.
- *Manj izmeta – več denarja*. Eta Cerčno : glasilo kolektiva Tovarne elektrotermičnih aparatov, VIII, št. 2 (februar 1978), str. 2.
- *Markotu v slovo*. Eta Cerčno : glasilo kolektiva Tovarne elektrotermičnih aparatov, III, št. 6 (junij 1973), str. 10.
- *Mi med seboj*. Eta Cerčno : glasilo kolektiva Tovarne elektrotermičnih aparatov, IV, št. 5 (maj 1974), str. 7.
- *Nagrajeni inovatorji v ETI*. Eta Cerčno : glasilo kolektiva Tovarne elektrotermičnih aparatov, XI, št. 4 (april 1982), str. 4.
- *Naš France Bevk*. Kmečki glas, XXVIII, št. 6 (10. februar 1971), str. 22.
- *Naš prvi maj*. Eta Cerčno : glasilo kolektiva Tovarne elektrotermičnih aparatov, VI, št. 5 (maj 1976), str. 1.
- *Norme*. Eta Cerčno : glasilo kolektiva Tovarne elektrotermičnih aparatov, I, št. 5 (september 1971), str. 5.
- *Novi predsedniki delavskih svetov*. Eta Cerčno : glasilo kolektiva Tovarne elektrotermičnih aparatov, XI, št. 5 (maj 1982), str. 7-8.
- *Poglej to čipko, snežno belo!* Čipkarski bilten : glasilo Združenja slovenskih klekljaric in vseh, ki imajo radi čipke, 1, št. 1 (1999), str. 7.
- *Primorska poje*. Eta Cerčno : glasilo kolektiva Tovarne elektrotermičnih aparatov, V, št. 4 (april 1975), str. 7.
- *Prisluhnimo vzdrževalcem*. Eta Cerčno : glasilo kolektiva Tovarne elektrotermičnih aparatov, X, št. 8 (avgust 1981), str. 1-2.
- *Prva proizvodna delavka v ETI*. Eta Cerčno : glasilo kolektiva Tovarne elektrotermičnih aparatov, XII, št. 3 (marec 1983), str. 2-3.

- *S skupnimi močmi se veliko naredi.* Eta Cerčno : glasilo kolektiva Tovarne elektrotermičnih aparatov, X, št. 7 (julij 1981), str. 7, 9.
- *Sedeminštirideset svežih grobov.* Eta Cerčno : glasilo kolektiva Tovarne elektrotermičnih aparatov, II, št. 1 (januar 1972), str. 9.
- *Slovenski smo fantje iz cerkljanskega doma.* Eta Cerčno : glasilo kolektiva Tovarne elektrotermičnih aparatov, VIII, št. 4 (april 1978), str. 6.
- *Slovo.* Eta Cerčno : glasilo kolektiva Tovarne elektrotermičnih aparatov, II, št. 6 (junij 1972), str. 10.
- *Spoznajmo se.* Eta Cerčno : glasilo kolektiva Tovarne elektrotermičnih aparatov, XI, št. 3 (marec 1982), str. 3-4.
- *Sramota ni pasti.* Eta Cerčno : glasilo kolektiva Tovarne elektrotermičnih aparatov, V, št. 4 (april 1975), str. 7.
- *Srce hoče - človek noče.* Eta Cerčno : glasilo kolektiva Tovarne elektrotermičnih aparatov, X, št. 5 (maj 1981), str. 12.
- *Srečanje sindikatov.* Eta Cerčno : glasilo kolektiva Tovarne elektrotermičnih aparatov, III, št. 2 (februar 1973), str. 15-16.
- *Srečanje.* Eta Cerčno : glasilo kolektiva Tovarne elektrotermičnih aparatov, III, št. 8 (avgust 1973), str. 21-22.
- *Srečna borka današnjega časa.* Eta Cerčno : glasilo kolektiva Tovarne elektrotermičnih aparatov, X, št. 3 (marec 1981), str. 2.
- *Še vedno ni časa za peč.* Eta Cerčno : glasilo kolektiva Tovarne elektrotermičnih aparatov, XIII, št. 1 (januar 1984), str. 5.
- *Štirikrat dve je deset.* Eta Cerčno : glasilo kolektiva Tovarne elektrotermičnih aparatov XI, št. 8 (avgust 1982), str. 3.
- *Tam kjer se rojeva srce grelne plošče.* Eta Cerčno : glasilo kolektiva Tovarne elektrotermičnih aparatov, XII, št. 10 (oktober 1983), str. 7.
- *Tihi domek.* Kmečki glas, XXVIII, št. 2 (13. januar 1971), str. 15.
- *Triglav – gora prijateljstva.* Eta Cerčno : glasilo kolektiva Tovarne elektrotermičnih aparatov, VIII, št. 10 (oktober 1978), str. 7.
- *Tudi jaz bi šel pet ...* Eta Cerčno : glasilo kolektiva Tovarne elektrotermičnih aparatov, X, št. 11 (november 1981), str. 4-5.
- *Tudi v Čelu se je kolo pričelo obračati.* Eta Cerčno : glasilo kolektiva Tovarne elektrotermičnih aparatov, XI, št. 7 (julij 1982), str. 9.

- *Tudi v keramiki gre.* Eta Cerčno : glasilo kolektiva Tovarne elektrotermičnih aparatov, X, št. 9 (september 1981), str. 9.
- *Tudi zaradi njenega dela je naše Cerčno lepše.* Eta Cerčno : glasilo kolektiva Tovarne elektrotermičnih aparatov, XII, št. 8 (avgust 1983), str. 8.
- *Uči se, da ti ne bo treba delati.* Eta Cerčno : glasilo kolektiva Tovarne elektrotermičnih aparatov, X, št. 6 (junij 1981), str. 1.
- *Upokojencu igra srce, če delo v ETI »v klasje gre«.* Eta Cerčno : glasilo kolektiva Tovarne elektrotermičnih aparatov, XII, št. 1 (januar 1983), str. 10.
- *Upokojenec, ki noče biti upokojenec.* Eta Cerčno : glasilo kolektiva Tovarne elektrotermičnih aparatov, XII, št. 12 (december 1983), str. 5.
- *Urica zamujena.* Eta Cerčno : glasilo kolektiva Tovarne elektrotermičnih aparatov, XI, št. 2 (februar 1981), str. 6.
- *Uspehi.* Eta Cerčno : glasilo kolektiva Tovarne elektrotermičnih aparatov, II, izredna št. za dan republike, str. 6-8.
- *V deželi sonca in cvička.* Eta Cerčno : glasilo kolektiva Tovarne elektrotermičnih aparatov, V, št. 10 (november 1975), str. 7.
- *V preteklem letu smo uredili našo složnost.* Eta Cerčno : glasilo kolektiva Tovarne elektrotermičnih aparatov, V, št. 2 (februar 1975), str. 8.
- *Vratarji, čuvaji naše delovne organizacije.* Eta Cerčno : glasilo kolektiva Tovarne elektrotermičnih aparatov, X, št. 12 (december 1981), str. 6-7.
- *Vzajemna knjižnica.* Eta Cerčno : glasilo kolektiva Tovarne elektrotermičnih aparatov, XI, št. 11 (november 1982), str. 11.
- *Zaslugek in izkušnje.* Eta Cerčno : glasilo kolektiva Tovarne elektrotermičnih aparatov, X, št. 3 (marec 1980), str. 1.
- *Zdaj smo doma v Cerknem.* Eta Cerčno : glasilo kolektiva Tovarne elektrotermičnih aparatov, II, št. 10 (oktober 1972), str. 8.
- *Ženska na vodilnem položaju.* Eta Cerčno : glasilo kolektiva Tovarne elektrotermičnih aparatov, VII, št. 3 (marec 1977), str. 3.

7 ZAKLJUČEK

Literarno ustvarjanje Ivanke Čadež izhaja iz njenih izkušenj in opazovanj sveta in ljudi. Njena literatura je zelo stvarna, zelo redko fiktivna, kar izhaja tudi iz njenih življenjskih izkušenj, ki ji niso dovolile niti otroškega sanjarjenja in so jo že zelo zgodaj postavile na trdna tla. Mama in oče sta ji umrla v rosnih otroških letih, dela na odmaknjeni kmetiji pa je bilo vedno preveč, da bi ostalo še kaj prostega časa. Tudi za šolo in izobraževanje ni bilo niti časa niti možnosti, ker pa Ivanki Čadež vedoželje ni dalo miru, se je po svojih močeh izobraževala sama. Odkrila je tudi dar za pisanje in čut za ljudi. Življenjske izkušnje, smisel za sočloveka in njegovo duhovno plat je prepletla v svojih romanih, povestih, kratkih zgodbah in tudi poeziji. Zato je njena beseda prijetna in domača, življenjske zgodbe njenih literarnih del pa so blizu preprostemu bralcu (Koželj 1984: 5).

Prva tri daljša prozna dela (Beračeva zgodba, Ajerjev Peter, Kontrabant) so si snovno in zgradbeno precej podobna. Vsa tri prinašajo idejo boja malega človeka (berača, kmeta) za boljše življenje in upora proti usodi, ki jo določajo drugi. Dogajanje je postavljeno v čas pred oz. okrog **D**ruge svetovne vojne na podeželje, v cerkljansko hribovje. Tako je osrednja tema teh del kmečka, ki jo spremljajo prikazi iz življenja, dela in navad kmetov. Knjigi Modrosti dobre stare mame in Čas metuljev pa prehajata v svoji snovi in ideji na notranje, duhovne nivoje človeškega bivanja. V središču je mlad človek, najstnik, ki si gradi svojo identiteto in sistem vrednot skozi dobre in slabe življenjske izkušnje, vedno pa mu pri tem pomagajo starejši s svojimi nasveti. Kratka proza Ivanke Čadež je številčno zelo obširna (preko 45 naslovov kratkih zgodb) in tematsko raznolika. Prvo novelo z naslovom Zlata zaponka je izdala leta 1967, največ pa je objavljala v glasilu ETA Cerklje in Kmečkem glasu. Kratko prozo, ki jo piše Ivanka Čadež, bi lahko razdelili v tri skupine. V prvi skupini so dela, ki izhajajo iz realnih okoliščin in aktualnih dogodkov, v katere pa vplete literarne osebe. V drugo skupino spadajo poučne zgodbe, saj je glavni namen zgodb poučnost. Tretja, najbolj obširna skupina kratke proze pa zajema dela, ki so si podobna predvsem v melanholiji in tragičnosti. Poleg proznih del Ivanka Čadež piše tudi poezijo. Snovno so pesmi večinoma izpovedne, razmišljujoče, govorijo o človekovih čustvih in notranjih vzgibih, najdemo pa tudi domoljubne in opisne pesmi. Poezija Ivanke Čadež je zelo preprosta, njena glavna moč ni v zgradbi, temveč v sporočilu, ki je v celotnem njenem literarnem opusu najpomembnejše.

PERGER, K.: Literarni opus Ivanke Čadež. Filozofska fakulteta. Oddelek za slovenistiko. 2008.

Pisateljica Ivanka Čadež v svojih delih izpričuje poslušnost za realnost okolja, za zgodovinski okvir svojih zgodb in za barvanje z avtentičnim lokalnim koloritom. Človeške usode pa preraščajo to vlogo formalnih nosilk krajevno določenega in časovno omejenega dogajanja in postajajo univerzalne (Gradišnik 1989).

Bistvo literature je za Ivanko Čadež torej življenjsko sporočilo in ne formalni artizem. Piše, ker želi bralcem sporočiti nekaj pozitivnega, želi, da se bralci iz zgodb nekaj naučijo in o tem razmišljajo. Boji se tega, da bi bila nerazumljena ali napačno razumljena, zato je sporočilo njenih del vedno jasno in nedvoumno izraženo. Njena dela ostajajo zato preprosta, jasna in poskušajo bralcem čim bolj ugajati. Verjetno so to lastnosti, ki literaturo Ivanke Čadež najbolj oddaljujejo od elitne slovenske literature.

8 VIRI IN LITERATURA

- Anica Božič. Ivanka Čadež: Čas metuljev. *Idrijski razgledi*. 1999. Letn. 44, št. 2. 119.
- ~~Ivanka Čadež. *Ajerjev Peter*. Ljubljana : Kmečki glas, 1987.~~
- Ivanka Čadež. *Beračeva zgodba* : povest. Ljubljana : Kmečki glas, 1983.
- Ivanka Čadež. *Čas metuljev*. Ljubljana : Kmečki glas, 1999.
- Ivanka Čadež. *Kontrabant* : roman iz drugih časov. Ljubljana : Kmečki glas, 1988.
- Ivanka Čadež. *Modrosti dobre stare mame*. Idrija : Bogataj, 1995.
- Ivanka Čadež. Potrebujem vas ljudje. *Ognjišče*. Februar 1999. Letn. 35, št. 2. 69.
- S. Čuk. Ivanka Čadež Beračeva zgodba. *Ognjišče*. November 1984. Leto XX, št. 11. 38.
- S. Čuk. Ivanka Čadež Čas metuljev. *Ognjišče*. Maj 1999. Leto 35, št. 5, 55.
- Saša Dragoš. Dobrodušni Nacek za majhne in velike otroke. *Sobota*. 28. 3. 1988. Letn. 2, št. 13. 15.
- Branko Gradišnik. Besedilo ob predstavitvi knjige Kontrabant. Iz osebne arhiva Ivanke Čadež, 1989.
- Milan Koželj. Modrosti dobre stare mame. *Idrijski razgledi*. 1995. Letn. 40, št. 40. 156.
- Milan Koželj. Ivanka Čadež: Nacek gre po sonček. *Idrijski razgledi*. 1999. Letn. 44, št. 1. 88.
- Milan Koželj. Poiščimo sonček skupaj. *Nacek gre po sonček*: Ivanka Čadež. Idrija : Bogataj, 1998.
- Milan Koželj. Ljudje jo radi berejo. *Primorske novice*. 2. oktober 1984. 5.
- Katarina Perger. *Pogovor z Ivanko Čadež*. Cerknjo: 31. 3. 2007 in 9. 4. 2007.
- *Primorski slovenski biografski leksikon*. Gorica : Goriška Mohorjeva družba, 1993-1995.
- Alenka Regally: Ivanka Čadež – moji berači so resnica. *Kmečki glas*. 5. junij 1985. Letn. XLII. 17.
- Alenka Regally: O junakih naših dni. *Kmečki glas*. 9. december 1987. Letn. XLIV.
- Franček Rudolf: Ivanka Čadež: Kontrabant. *Kmečki glas*. 31. maj 1989. Letn. XLVI. 8.
- Jože Šifrer: Nепrepričljiva romantika. *Delo*. 27. september 1984. 8.
- Ana Turk: Dan z ... Ivanko Čadež, ljudsko pisateljico. *Nedelo*. 15. avgust 1999. 16.